

Onsdagen den 6 juni

Kl. 10.00

Onsdagen den
6 juni 1973

---

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

§ 1 Justerades protokollen för den 28 maj.

§ 2 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 29 angående uppskov med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition 1973:134.

Sedan kammaren bifallit utskottets framställning om att ärendet skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning, bifölls vad utskottet i övrigt hemställt i detta betänkande.

§ 3 Ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående konstitutionsutskottets betänkande nr 26.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Under gårdagen tillhörde jag dem som lyssnade rätt flitigt till debatten. Den del av debatten som jag tyckte mig ha anledning att särskilt lyssna till gällde frågan om de mänskliga fri- och rättigheterna. Jag hade stundtals en känsla av att man tvistade om vem som var mest för att slå vakt om de mänskliga fri- och rättigheterna, oavsett om det gällde att garantera strejkrätten, demonstrationsrätten och föreningsfriheten eller om det gällde någon annan fri- och rättighet.

Men en frihet som man från borgerligt håll däremot inte var särdeles intresserad av att garantera var rätten för de fackliga medlemmarna att få välja form för anslutning till ett politiskt parti. Här var det plötsligt slut med friheten; så slut att man t. o. m. i grundlag ville slå fast förbud mot att få välja anslutningsform.

Som medlem i en facklig organisation skulle jag inte själv få bestämma hur jag vill ansluta mig till ett politiskt parti, om jag och några av mina kamrater kommer till uppfattningen att vi vill ansluta oss. Då är jag inte betrodd att själv avgöra det, utan det skall man ha sagt ifrån i grundlag. Där gällde således inte föreningsfriheten.

Under gårdagen var det många talare som försökte övertyga om att det är det socialdemokratiska partiet som kollektivansluter, och man försökte således gå åt partiet för detta tilltag – såsom man uttryckte det. Nu är det ju som det redan sades i går fackföreningsmedlemmarna som ansluter sig till partiet.

Varför finns det då anledning för fackföreningsmedlemmar att ansluta sig kollektivt även 1973? Svaren kan vara många, men ett väsentligt är naturligtvis medlemmarnas känsla av att det finns behov av att vara med och påverka frågor i politiska instanser. Det kan naturligtvis också vara

Onsdagen den
6 juni 1973

-----
*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

den rent ideologiska samhörigheten som är avgörande.

Det var många saker som sades här i går, men jag fäste mig i går kväll särskilt vid några saker som herr Åkerlind kom in på. Han ansåg det orimligt att man inte helt kan få avgöra själv, och han påstod att när han var fackföreningsordförande så ödslade han inte krafter på politiskt arbete. Vidare hävdade han att fackföreningen inte skulle göras till någon underavdelning till det socialdemokratiska partiet.

Om jag tar det sista först: Fackföreningen blir vad medlemmarna gör den till, inte vad vare sig styrelsen eller partiet gör den till, utan vad medlemmarna själva gör den till. Det är ju medlemmarna som bestämmer – om man nu inte anser att de behöver förmyndare och i grundlag förbjuder fackföreningsmedlemmarna att fritt ansluta sig till politiskt parti och välja anslutningsform härför.

Inställningen att man på den fackliga sidan skulle ödsla tid och kraft på politiskt arbete är jag helt oförstående till. Jag säger detta mot bakgrunden av mina egna erfarenheter. Det är nu ca 25 år sedan jag första gången var på ett fackligt möte. Även om det mesta sedan dess har förändrats, finns det många likheter mellan dagens fackföreningsmöten och de första jag besökte.

I min avdelning är i dag, liksom för 25 års sedan, ingen medlem kollektivansluten. Det behandlas dock vid varje möte frågor där man, om inte kraven kan tillgodoses förhandlingsvägen eller på annat sätt genom de fackliga instanserna, finner att vad som återstår är lagstiftningsvägen. Då talar man om att vända sig till partiet, och med detta menar man socialdemokraterna. Skulle vi i avdelningen överväga att kollektivansluta oss till politiskt parti, måste det vara vi som fackföreningsmedlemmar och ingen annan som skall bestämma. Nu liksom tidigare betraktar man det som självklart att man skall vända sig till partiet när man skall driva på frågor. Det kan gälla frågor som man inte tidigare kunde lösa. Dit hör, för att bara nämna ett par exempel, pensionsfrågan och frågan om ersättning vid sjukdom. Det kan också, som nu är mera aktuellt, gälla arbetsmiljöfrågan eller tryggheten i anställningen.

Det har varit en nödvändighet för fackföreningsmedlemmarna att politiskt kunna påverka framtiden. Fackföreningen är ingen oformlig massa, utan det är en sammanslutning av människor som själva är medvetna om behov och krav och av den anledningen också är mogna att själva fatta sina egna beslut. Varje fackförbund och avdelning har sina stadgar som reglerar frågornas behandling, men en sak är gemensam, nämligen att frågorna finns kungjorda på förhand. Också proceduren för beslutens fattande är reglerad i stadgarna.

Fackföreningsrörelsen är uppbyggd av människor som är så upplysta, självständiga och kunniga att de själva kan fatta beslut i sina egna frågor. Även i frågan om kollektivanslutning – om den blir aktuell – är det fackföreningen som beslutar och ingen annan.

Friheten bör också finnas för de fackliga medlemmarna att själva välja anslutningsform till politiskt parti. Även det måste vara en del av de mänskliga fri- och rättigheterna.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Malung upprepar vad herr Henningsson sade i gårdagskvällens debatt, nämligen att de frågor som skall tas upp på fackföreningsmötet är i förväg kungjorda. Ja, det är de för de människor som är kallade dit. Men hur kungöres de vid representantskapsmöten, som ju majoriteten av föreningarna deltar vid, herr Karlsson i Malung? Då vet inte de enskilda människorna vilka frågor som skall tas upp.

Herr Karlsson i Malung vill påstå att vi borgerliga inte vill ha frihet för fackföreningsmedlemmarna att själva besluta om politisk anslutning. Det är ju precis den friheten vi vill att de skall ha, nämligen att själva kunna besluta om vilket politiskt parti de vill tillhöra.

När jag hörde herr Karlsson i Malung tänkte jag på boken "1984", där man skriver: "Sanning är lögn. Lögn är sanning." Har vi redan kommit dit?

Herr Karlsson i Malung ägnade mig en replik med anledning av att jag talade om att man inte skall ödsla tid, kraft och pengar inom den fackliga verksamheten på politiskt arbete när man har så mycket att göra på den fackliga sidan, eftersom det fackliga arbetet i så fall ofta blir eftersatt. Jag har själv erfarenhet från fackligt arbete både när man har sysslat med politik och när man inte har gjort det, och jag har den bestämda meningen att man driver den fackliga verksamheten på ett mycket effektivare och framför allt billigare sätt, om man inte ständigt håller på med att väva in politik i den och göra fackföreningen till någon sorts underorganisation till socialdemokratin.

Man måste vända sig till politikerna och begära lagstiftning när det är frågor man inte kan lösa, säger herr Karlsson sedan, och det är ju alldeles självklart. Oavsett vilka partier som har regeringsmakten måste naturligtvis de fackliga organisationerna vända sig till politikerna när det är frågor de inte kan lösa.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Den långa debatt som ägt rum i anledning av konstitutionsutskottets betänkande nr 26 har ganska väl betat av vad partierna och de olika ledamöterna står för vid denna reform av författningen. Jag skall därför inskränka mig till en kommentar i anledning av reservationerna 9 och 10, dvs. frågan om kollektiv anslutning till politiskt parti.

Denna fråga har diskuterats länge i den allmänna debatten, i de fackliga avdelningarna och på arbetsplatserna. Den har också tagit upp mycket stor tid under den debatt som vi har fört här just nu. Till enkammarriksdagen har det varje år väckts flera motioner om förbud mot kollektivanslutning eller om att riksdagen skall uttala sitt principiella avståndstagande från detta odemokratiska inslag i vårt samhälle.

I diskussionen här i går och även i dag om vårt framtida statsskick har man kunnat finna en vilja att förbättra vår demokrati, låt vara att det finns nyanser och olika starkt engagemang i kraven. Även om man här gått skilda vägar mot det mål man säger sig vilja nå fram till, har man motiverat varför man för dagen vill vänta eller välja en annan linje. Men konstitutionsutskottets socialdemokratiska majoritet ger sig inte in på

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

någon seriös analys av varför det skulle vara så nödvändigt att acceptera att ett politiskt parti – i detta fall endast det socialdemokratiska – mot människors vilja skall kunna ansluta dem till en politisk gemenskap som de inte sympatiserar med.

På mindre än två rader avfärdar utskottsmajoriteten motionerna 540 och 543, där vi motionärer föreslår att riksdagen måtte uttala att kollektivanslutning till politiska partier bör upphöra. Man hänvisar till att man har tyckt så här förut och att departementschefen också tycker så, och därför vill man inte vara med om någon förändring. Denna konservativa ståndpunkt är till synes opåverkad av den förda debatten. Man tycks vara ointresserad av en reformering som skulle kunna ta bort denna skönhetsfläck i vår demokrati.

För det är ju så att det inte finns någon majoritet bland oss LO-medlemmar för en kollektivanslutning. I annat fall skulle väl fler än en tredjedel av LO:s medlemmar ansluta sig till SAP.

Det finns ett stort motstånd inom de fackliga organisationerna och avdelningarna, men det har inte påverkat utskottet till att vilja stoppa denna anslutningsform. Vad är skälet?

Kan det möjligen vara de gissningsvis 8–10 miljoner kronor som de kollektivanslutna ger i medlemsavgifter per år till regeringspartiet? Det är inte så säkert, för SAP är ju kapitalisten i svenskt partiliv. Möjligen kan det bland nitiska partibossar finnas en tro på att kollektivanslutningen skulle ha psykologiska effekter som skulle komma det socialdemokratiska partiet till godo. Eller är det en slentrian som har fått avgöra utskottsmajoritetens ställningstagande också den här gången?

I det pluralistiska samhälle vi i dag lever i är de politiska sympatierna fördelade på olika politiska partier. Större spridning och större rörlighet kännetecknar den verkligheten – detta gäller även fackföreningsrörelsens medlemmar.

Vi har i tidigare debatter här i riksdagen påpekat den ytterligare komplikation som denna fråga fått genom storavdelningarnas tillkomst, som medfört att de som beslutar i frågor om kollektiv anslutning endast är en eller annan procent av fackavdelningens medlemmar. Ofta är det delade meningar, och inte sällan ansluter ett representantskap på några tiotal personer en fackförening på flera tusen medlemmar till det socialdemokratiska partiet.

Min fråga till utskottets talesman blir om socialdemokraterna skulle acceptera ett sådant här system om det vore fråga om anslutning till annat parti än just det socialdemokratiska? Är svaret ja, är det konsekvens i handlandet, även om jag anser att ståndpunkten är lika felaktig. Blir svaret nej, bevisar det en egoism och cynism som är häpnadsväckande.

Herr Karlsson i Malung inledde debatten i dag med att erinra om diskussionen om fri- och rättigheterna och utropade patetiskt: "Skulle inte jag som medlem i facklig organisation kunna få ansluta mig till det politiska parti jag vill?" Jo, herr Karlsson, visst får ni det. Men vad vi anser är att de som inte vill vara med i visst parti också skall få vara inneslutna i mänskliga fri- och rättigheter. Och finns det så starka skäl för ett samband och för anslutningar, ja, då skulle väl de fackliga

medlemmarna också utan den här formen ansluta sig till partiet.

Herr Henningsson sade i debatten i går kväll att han under 48 år varit med om att kollektivansluta folk utan att fördenskull känna ånger. Det är ett praktexempel på hur ytligt man kan se på problemet. Den principiella sidan har ingenting med herr Henningssons ångerkänslor att göra.

I ett senare inlägg på natten menade herr Henningsson att det enligt hans åsikt endast skulle vara "medlemmar som är normalt vakna". -- "Är de inte det har de varken i fackföreningar eller andra organisationer att göra." Min fråga är: Är det herr Henningsson som skall avgöra om medlemmen håller måttet? Och är inte det krav på vakenhet som herr Henningsson ställer ett skäl för att man skall kräva ett personligt ställningstagande för inträde i ett politiskt parti?

Den allmänna och lika rösträtten var den gemensamma nämnaren för liberaler och socialdemokrater under lång kamp för rösträttsreformen i seklets början. Det skulle vara lika naturligt att socialdemokratin ställde upp och hävdade att ett personligt ställningstagande måste vara vägledande för människors val av politisk gemenskap. Att det finns reservationsrätt ursäktar inte tillvägagångssättet. Min förhoppning är fortfarande att vi inte behöver tillgripa lagstiftning men att ett ställningstagande av riksdagen i principfrågan skall vara tillräckligt för att SAP skall rensa ut denna odemokratiska form av infösning i en partifälla.

En majoritet bland fackföreningsfolk är för att skilja mellan den fackliga verksamheten och det partipolitiska engagemanget. Det finns också en majoritet i denna kammare för en sådan ståndpunkt. Men här får vpk stora skälvan. Man för i ett särskilt yrkande fram samma krav som mittenpartiernas reservation men har en skrivning som gör det omöjligt att få framgång för det man säger sig slåss för. Bättre än på detta sätt kan knappast vpk visa sin underkastelse för dagens makthavare.

Om demokratin får fortsätta att utvecklas och fördjupas kommer denna rest att falla. Det är beklagligt att riksdagens socialdemokrater inte vill medverka i det arbetet.

Herr talman! Den fackliga rörelsens styrka avgörs inte av hur hårt man är bunden till ett politiskt parti. Ingen facklig organisation har någon möjlighet att samla alla sina medlemmar till samma samhällssyn. Styrkan består i stället i att man -- trots olika politiska värderingar -- med ömsesidig respekt tillsammans arbetar för gemensamma fackliga mål. Vi vill göra det tillsammans med socialistiska och andra arbetskamrater i kampen för bättre villkor i arbetslivet, och när det gäller kravet på verkligt medbestämmande är det inte vi som har sviktat. Den politiska friheten stärker den fackliga solidariteten. I den uppgiften är vi liberala arbetare beredda att ställa upp.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationen 10 vid konstitutionsutskottets betänkande nr 26.

I detta anförande instämde herr Hörberg (fp).

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Onsdagen den
6 juni 1973

-----
*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Herr HENNINGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan i stor utsträckning hänvisa herr Jonsson i Alingsås till vad som sades här i går – jag förmodar att han lyssnade då. Det finns inte mycket att tillägga.

Herr Jonsson frågar om det också skulle vara tillåtet att ansluta sig till andra partier. Ja, det är ju helt naturligt att man har fullständig frihet att ansluta sig till vilket parti man vill. Men jag måste säga, herr Jonsson, att de skulle vara rätt egendomligt funtade i en facklig organisation om de hade så värst mycket att välja på. Då vet jag inte vad jag skall säga när det gäller deras klarhet över vad den fackliga verksamheten betytt och vad det samarbete inneburit som har skett med det socialdemokratiska partiet.

Till herr Åkerlind vill jag säga, att när han påstår att han har bedrivit mycket billig facklig politik, så har jag ingenting att invända. Det tror jag fullt och fast på.

Herr JONSSON i Alingsås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Henningsson gör en reträtt och säger att han har ingenting att tillägga till vad han sade i går. Det är ändå väldigt tunt när man ser till den principiella sidan. Herr Henningsson säger närmast förvånad att det kan knappast bli tal om anslutning till något annat parti, men ändå skulle han tycka att det vore rimligt. Jag framhöll i mitt anförande att det är konsekvent om man säger att det är O.K. att göra på detta sätt. Det hindrar emellertid inte att ståndpunkten ändå är lika orimlig.

Att de fackliga framgångarna skulle vara avhängiga av det politiska sambandet har jag också svårt att förstå, därför att de fackliga organisationer som inte har detta samröre har ändå fått ett gott utbyte. Ta t. ex. TCO, där man inte är partipolitiskt bunden. Jag har hört en ledamot av denna kammare berätta – han är också medlem av sitt TCO-förbunds förhandlingsutskott – att han har den bestämda uppfattningen att det närmast varit ett plus att inte behöva ta partipolitiska hänsyn i förhandlingsarbetet. I det utskottet fanns både folkpartister och socialdemokrater, och det var närmast en stimulans, enligt hans sätt att se, att utifrån skilda politiska grundåskådningar finna radikala lösningar, t. ex. i låglönesatsningen.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Även om särmeningar på ett ganska stort antal punkter och många viktiga sådana har framförts i form av reservationer till utskottets betänkande, så är dock enigheten här i riksdagen bakom huvuddragen i det grundlagsförslag vi nu diskuterar ganska stor. Detta har ju också omvittnats här i debatten av flera talare före mig. Men jag är övertygad om, herr talman, att om svenska folket i en folkomröstning kunnat få ge sin mening till känna, så skulle det ha gett oss riksdagsmän klart besked om att en stor del av medborgarna – troligen en majoritet – icke godtagit flera av de mycket genomgripande och långt gående förändringar i riksdagsordning och regeringsform som vi nu strax går att fastställa.

Kungl. Maj:ts proposition nr 90 med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning kommer, enligt mångas uppfattning, att göra Sverige till ett land utan traditionsbundet och historiskt samband med det förflutna. Visserligen sägs Sverige skola bestå som monarki men en urholkad sådan, där konungen i stort sett frånges alla de befogenheter som eljest tillkommer statsöverhuvuden ute i världen.

Detta är resultatet av en kompromiss i grundlagberedningen, och som alla kompromisser där det är nödvändigt att ge upp vissa ståndpunkter för att nå enighet och resultat är även denna behäftad med påtagliga svagheter. Det finns ingenting som talar för att denna kompromiss återspeglar den allmänna meningen ute i landet. Tvärtom har kompromissen mottagits med mycket stor misstro. För stora delar av vårt folk är alltså regeringsformens ord att "Konungens Majestät skall hållas i helgd och vördnad" levande realiteter, som inte kan uttraderas med ett penndrag. Konungens 90-årsdag i höstas blev en mäktig manifestation för den urgamla lojaliteten mellan konungen och folket, inte minst – och glädjande nog – uppborn av de unga.

Eftersom författningen utgör grundvalen för statens offentliga liv måste den fylla högt ställda krav för att kunna anses vara en fullvärdig lagstiftningsprodukt. I detta avseende finner jag att det framlagda förslaget uppvisar åtskilliga brister. Visst ligger det ett betydande värde i att landet får en ny och modernt utformad författning, men den borde bättre än vad fallet är anknyta till den historiska utveckling ur vilken den har framsprungit. Förslaget saknar historiska perspektiv. Detta har redan framhållits från flera håll. De föreslagna bestämmelserna relateras vidare endast i begränsad omfattning till nuvarande konstitutionella praxis. Motiven som redovisas för viktiga stadganden är i många fall mycket knapphändiga. Frågeställningar som följer av en på folksuveränitetens grund konstruerad författning har heller inte närmare analyserats eller belysts. Framtidens grundlagstolkare kommer efter vad jag förstår att ställas inför stora svårigheter då det gäller att tolka innehållet i gällande rätt.

Utöver vad tidigare talare från moderata samlingspartiet anfört vill jag peka på några andra punkter, där många medborgare inte anser sig kunna godta propositionens förslag. Det gäller dels monarkens ställning över huvud taget, dels monarkens medverkan vid regeringsbildningen, dels monarkens befattning med promulgation av lagar och undertecknande av expeditioner, dels ock monarkens förhållande till försvarsmakten. Monarkens uppgifter vid regeringsbildning och vad gäller promulgation av lagar och undertecknande av expeditioner har överförts till talmannen, respektive till statsministern. Enligt förslaget erhåller statsministern både reellt och formellt en mycket stor politisk makt. Denna nya ordning kan med fog ifrågasättas, då allt starkare röster i våra dagar höjs för kollegiala och decentraliserade beslutsformer.

I de allra flesta stater är det vanligt att statschefen formellt utövar högsta befälet över krigsmakten. Nu kan det med mer eller mindre rätt påstås att detta inte överensstämmer med en konsekvent genomförd parlamentarism. Jag accepterar denna förklaring och godtar därför också propositionens förslag att konungen endast titulärt tilldelas försvarets

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

---

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

högsta grad. Jag förutsätter dock att den svenske konungen även i framtiden, på det sätt som är vanligt beträffande utländska statschefer, behåller sin rätt till militära hedersbetygelser samt att konungen skall ha tillgång till personlig militär stab och även till namnet vara chef för vissa fredsförband.

Herr talman! Så några ord om en helt annan fråga som inte upptas i propositionen 90 men som har aktualiserats i en motion i anslutning till propositionen. I motionen 963 har herr Fridolfsson i Stockholm, herr Nilsson i Agnäs och jag hemställt om en omprövning av spärrregeln vid val till riksdagen. Fyraprocentsregelns uppgift är att hindra en alltför stor partisplittring i riksdagen. Alla är väl medvetna om att något slag av spärr behövs mot uppkomsten av alltför många småpartier. Ett valsystem utan tröskeleffekter är otänkbart – det inser säkert även fyraprocentsspärrens argaste vedersakare. Å andra sidan bör man inte tillgripa större våld än nöden kräver.

När den partiella författningsreformen beslutades 1968 och 1969, framförde ett flertal remissinstanser starka betänkligheter mot en så hög spärr som 4 procent. Det påvisades bl. a. att en enda röst kunde innebära att ett i riksdagen tidigare orepresenterat parti fick ett flertal mandat – teoretiskt ända upp till 14 stycken.

Å andra sidan kan frånvaron av en enda röst medföra att ett parti med ett ganska stort antal ledamöter helt uttraderas ur landets beslutande församling, vilket alltså får till följd att en stor grupp väljare – upp till ett par hundra tusen – under en hel valperiod utestängs från att genom sina egna representanter påverka riksdagsarbetet. En så hög spärr som 4 procent får utan tvivel effekten att den konserverar den nuvarande partistrukturen, och det medför att riksdagen icke återspeglar de åsikter och uppfattningar som är rådande bland väljarna vid det aktuella tillfället.

Svenska erfarenheter när det gäller politiska partier och partibildningar pekar inte på att partisöndringen på något sätt varit ett problem i vårt lands politiska liv. Jag tror att vi har alltför lätt att överföra de svårigheter som andra länder haft på detta område till vårt eget land. Det gäller då länder med en helt annan bakgrund, såväl politiskt som socialt, språkligt och konstitutionellt. Det är mångas uppfattning att vi överdriver faran av splittring och underskattar värdet av att genom en lägre spärr hålla demokratin frisk och levande.

Utskottet avstyrker motionen, och mot ett enigt utskott gagnar det föga att yrka bifall. Jag gör det heller icke. Men jag är övertygad om att vi motionärer förr eller senare kommer att få gehör för våra krav.

Herr talman! Jag biträder de yrkanden som tidigare ställts av moderata samlingspartiets utskottsledamöter, herrar Hernelius och Werner i Malmö, i anslutning till föreliggande utskottsbetänkande.

I detta anförande instämde herr Nordgren (m).

Herr WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag skall först be att få kommentera några punkter i ett anförande under gårdagskvällen av herr Romanus, som berörde vissa

frågor i anslutning till riksdagens arbetsformer.

Herr Romanus tog först upp förslaget att debatt inte skall få förekomma vid beslut om införande av tidsbegränsning i viss riksdagsdebatt. Han hävdade att det var nödvändigt att man i samband härmed tillät inlägg på högst 2 minuter. Nu är det ju så att vid tidsbegränsning skall varje riksdagsledamot ha rätt till ett anförande om 6 minuter och rätt till repliker på 2 gånger 3 minuter. Vi är här i kammaren överens om att debattbegränsningar i första hand skall göras på frivillig väg, men som en sista utväg måste det finnas möjligheter till formella och bindande tidsbegränsningsbeslut. Skall ett beslut om debattbegränsning vara meningsfullt är det självklart att det inte får ge upphov till en ny debatt. Detta är för övrigt ett system som redan nu gäller för riksdagens arbete. Innebär frågan om tidsbegränsning, som herr Romanus befarade, i ett visst läge ett viktigt politiskt avgörande, kan säkerligen de politiska konsekvenserna redovisas i den följande debatten, bl. a. genom att flera talare från den berörda partigruppen går upp. Riskerna är alltså inte särskilt stora med att fortsättningsvis tillämpa nu gällande regler på den här punkten.

Herr Romanus befarade vidare att föreskriften att inte förhandsanmälda talares taletid skall begränsas till 6 minuter skulle leda till att man anmälde tal som antingen inte skulle komma att hållas i riksdagen eller som, även om de hölls, inte var särskilt angelägna. Angrepp i längre anföranden skulle inte heller kunna bemötas.

Dessa farhågor måste också vara överdrivna. Här tillkommer dessutom att talmannen vid angrepp i debatten kan medge undantag. Kan vi ge talmannen rätt att initiera regeringsbildandet bör han också kunna få uppgiften att medge förlängd taletid för de riksdagsledamöter som blir oväntat angripna i en riksdagsdebatt.

Vidare tog herr Romanus upp voteringsmetoden och pläderade för användning av seriemetoden. Alla voteringsmetoder är behäftade med vissa brister. Propositionens förslag om användning av den nuvarande eliminationsmetoden har tillkommit efter det att tre riksdagsgrupper av fem har tillstyrkt det förslaget till grundlagberedningen. Den metoden överensstämmer också med vad som tillämpas i föreningsliv och i kommuner. Ett argument som anförts mot eliminationsmetoden är att den skulle fresta till taktikröstning. Erfarenheterna visar att sådan taktikröstning inte förekommer särskilt mycket och snarare har minskat i omfattning än tilltagit.

Herr Romanus anförde ett exempel på taktikröstning av herr Palme i fredagens omröstning. Jag vet inte vad som förorsakade herr Palmes ställningstagande, men jag tycker att exemplet är dåligt valt av herr Romanus. Enskilda riksdagsmän kan mycket väl i enskilda ärenden vilja markera en sympati för motförslag i en förberedande votering, men sedan i huvudvoteringen följa partilinjens utan att detta fördenskull skall stämplas som taktikröstning.

Skall vi ha reella exempel på taktikröstning, som bör ligga herr Romanus betydligt närmare, kan vi gå till en tidigare votering som gällde AP-fondernas användning som riskvilligt kapital i näringslivet, där moderaterna och folkpartiet taktikröstade på centerns förslag, som de i

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

---

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

huvudvoteringen inte var beredda att stöda.

Herr talman! Det vore förmätet av mig som siste anmälda utskottsrepresentant att efter de här två dagarnas debatt i grundlagsfrågorna ytterligare diskutera de frågor som särskilt uppmärksammats i det föreliggande förslaget, nämligen regeringsmakten, regeringsarbetet och de grundläggande fri- och rättigheterna. Demokratin är fast förankrad hos Sveriges folk, inte genom grundlagsstadganden utan genom folkets deltagande i landets styrelse — i folkrörelser, i kommuner och här i Sveriges riksdag. Det är viktigt att riksdagens ställning som folkmaktens främsta organ bevaras och utvecklas. Det är riksdagen, inte i första hand några välformulerade paragrafer i en grundlag, som skapar skyddet för medborgarnas fri- och rättigheter, befäster demokratin och skyddar medborgarna mot otrygghet och nöd. Då måste riksdagen vara representativ för folkmeningen och effektivt kunna lösa sina arbetsuppgifter. Riksdagens och ledamöternas arbete måste utvecklas i takt med samhället i övrigt. Det är därför tillfredsställande att riksdagens arbetsformer nu blir föremål för en fortsatt översyn om kammaren biträder konstitutionsutskottets förslag på den punkten.

Herr talman! Jag ber att på samtliga punkter få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i dess betänkande nr 26.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! De första frågorna, om formerna för debattbegränsning, som herr Wictorsson och jag har diskuterat, är naturligtvis inte någon stor och avgörande fråga. Oavsett vilken lösning man väljer innebär det inte några allvarliga risker för riksdagens funktion, utan det gäller framför allt att undvika vissa nackdelar i undantagssituationer.

Om man skall införa tidsbegränsning är det självklart att det ställningstagandet inte bör föranleda en lång debatt — om man har rätt att yttra sig i två minuter, lär det heller aldrig bli fråga om några långa debatter. Men själva frågan om införande av tidsbegränsning kan vara ett viktigt politiskt avgörande, och därför bör man, innan detta avgörande träffas, ha möjlighet att redovisa argumenten för och emot.

Den andra reservationen gäller hur man skall behandla de talare som inte förhandsanmält sig. De effekter som jag har pekat på kan uppstå: man riskerar att många anmäler sig för säkerhets skull och sedan håller anföranden som de ursprungligen kanske inte hade tänkt hålla. Därigenom blir ju debattiderna längre än de annars hade behövt bli.

Det är givet att talmannen har många viktiga uppgifter, och då kan han naturligtvis också få uppgiften att fördela tiden mellan talarna, men som huvudprincip är vi väl ändå ense om att automatiskt verkande regler för debattbegränsningar är att föredra.

Den tredje frågan, nämligen frågan om beslutsordningen, är däremot viktig. Herr Wictorsson säger att alla voteringsmetoder har sina svagheter. Ja, men frågan är *vilka* svagheter de har. Eliminationsmetodens svaghet, som jag har pekat på, är att den, genom att taktikröstning förekommer, kan leda till att det förslag som egentligen bäst svarar mot riksdagens uppfattning, blir bortröstat i en förberedande omröstning. Det är enligt vår uppfattning en avgörande svaghet, och därför bör man inte välja den

metoden.

Nu tror jag att herr Wictorsson beklagligtvis inte har uppfattat vad som avses med begreppet taktikröstning trots att det begreppet utreds ganska ordentligt i en utredningspromemoria. Det innebär att man i en förberedande votering röstar emot det förslag som man föredrar av de två som står under omröstning, för att därigenom rösta bort en lösning — ofta en mellanlösning — som skulle ha haft möjlighet att vinna stöd av ett flertal i riksdagen. Exempel på detta kan man framför allt finna från socialdemokraterna, eftersom de har varit i den situationen att de i en förberedande omröstning har fått välja mellan två förslag från andra partier. Att denna taktikröstning fortfarande förekommer hos vissa individuella socialdemokrater finns det exempel på. Det senaste stora exemplet var naturligtvis omröstningen om Investeringsbanken.

Jag skulle vilja fråga herr Wictorsson: Vad är det för nackdel med seriemetoden, som gör att herr Wictorsson inte är anhängare av den metoden?

Herr WICTORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det väsentligaste i förslaget om användning av eliminationsmetoden är naturligtvis det förhållandet att den metoden allmänt praktiseras här i landet och även har fått stöd av en bred majoritet bland riksdagens ledamöter genom yttranden från riksdagsgrupperna, där visserligen folkpartiet gick emot metoden och där kommunisterna hade ett särskilt förslag, men där ändå tre partier enade sig om denna metod.

Sedan, herr Romanus, kan taktikröstning förekomma inte bara i förberedande voteringar, utan det kan ju, som exemplet från röstningen om AP-fonderna visar, också förekomma taktikomröstningar efter det att själva huvudavgörandet har träffats i ett ärende.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det enda argument i sakfrågan som herr Wictorsson anförde, var att eliminationsmetoden stämmer bättre med vad som är vanligt i svenskt föreningsliv.

Men vi behöver inte tro att bara det som vi själva har är bäst. Om man tittar ut över världen, finner man att seriemetoden är den vanligaste, i synnerhet i de europeiska parlamenten. Även i Europarådet används den metoden. Det skulle väl inte vara någon nackdel för oss i en tid av ökade internationella kontakter även på det politiska planet, om vi kunde dra nytta av de erfarenheter som har gjorts utomlands.

Jag beklagar att herr Wictorsson inte satt sig in i problematiken. Att han inte har gjort det framgår av att han säger att taktikröstning kan förekomma även i huvudvoteringen. Ja, men det är inte en sådan taktikröstning som vi talar om här, utan här talar vi om den, som är den avgörande svagheten i vårt beslutsförfarande. Den typen av taktikröstning kan förekomma bara i förberedande votering, när man alltså röstar bort det förslag som man egentligen tycker är bättre för att rösta fram ett motförslag — då socialdemokraterna t. ex. röstar fram ett moderatförslag som motförslag i huvudvoteringen. Det är den typen av taktikröstning

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

---

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

som hör ihop med det problem vi diskuterar.

Sedan får jag kanske tillägga, även om det inte hör hit, att det exempel som herr Wictorsson nämnde inte alls var någon taktikröstning. Folkpartiets uppfattning när det gällde AP-fonderna var att fonderna inte skall användas för aktieköp. Det var vår huvudståndpunkt. När vårt förslag hade fallit i den första omröstningen fullföljde vi naturligtvis den linjen genom att rösta för att de möjligheter, som då ändå hade införts, skulle begränsas så mycket som möjligt. När vi inte hade lyckats förhindra att fonderna använts till aktieköp ville vi åtminstone genom att stödja centerreservationen försöka förhindra att man köper mer än 5 procent av aktierna i något företag. Det är inte någon ändring av uppfattningen, det är ett konsekvent fullföljande av vår uppfattning att de här pensionsfonderna skall användas och placeras på ett tryggt sätt. De skall inte användas för att styra företagen, vilket är socialdemokraternas linje. Det är alltså inte exempel på taktikröstning i någon mening, vare sig i den mening vi här diskuterar eller i någon annan mening.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Efter de mycket arbetstyngda veckor som kammaren nu har bakom sig torde man kunna räkna med att ledamöterna är rätt mottagliga för de olika argumenten för vissa debattregler som syftar till att göra våra debatter mera koncentrerade och dynamiska och därmed mera njutbara för den allmänhet som vi också talar för här i kammaren. Jag tror att de erfarenheter som vi under de första åren fått av det nya enkammerssystemet har gjort att vi börjat fundera över nödvändigheten av att finna former för vårt arbete som gör det möjligt för riksdagsmännen att på ett ändamålsenligt sätt fylla denna alltmer maktpåliggande uppgift och samtidigt hålla den kontakt de måste ha med sina valmän hemma i valkretsen.

Jag har vid årets början försökt bidra till den debatten genom att väcka motionen 95, där jag tagit upp problematiken med en viss kategori motioner. I förstörstone ville jag ge dem benämningen följetongsmotioner. Jag fann emellertid att den benämningen inte var riktig, eftersom en följetong ändå innehåller något nytt varje gång. Sedan övergick jag till att kalla dem för bis iter-motioner, men de kommer ju inte igen bara två eller tre gånger; under de 17 år som jag varit i riksdagen har jag praktiskt taget varje år fått vara med om att behandla så gott som likalydande motioner där utgången på förhand har varit given.

Utskottet finner sig inte kunna biträda min motion, och jag har viss förståelse för utskottets argumentation – den fria motionsrätten har vi verkligen anledning att slå vakt om. Men motionen kanske kan ses som ett utslag av den lätta desperation som många av oss har känt när vi år efter år konfronterats med gamla ”skivbekanta” i utskotten och tänkt på hur mycket av utskottens och kammarens dyrbara tid som skulle ha kunnat ägnas åt nya och djarva tankar i stället för att användas till att samvetsgrant redovisa de skäl som år efter år anförts för att avslå en motion.

Nu har jag naturligtvis inte avsett att man skall inskränka rätten att väcka sådana motioner som har en politiskt betydelsefull uppgift att

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

fylla, men det finns ett antal motionärer här i kammaren som år efter år kommer upp med sin pärm av gamla motioner, sätter nytt datum och nytt årtal på dem och lämnar in dem utan några ytterligare motiveringar för att de kommer tillbaka, trots att en ganska enig kammare gång på gång har avslagit motionerna.

Om inte den här motionen har gjort någon annan nytta, så hoppas jag att den skall ha den effekten att när herrar motionärer – för det är mest herrar – kommer tillbaka nästa år med den där motionspärmerna, kanske de tänker på att det blir något av ett löjets skimmer över bisiter-motionerna, dessa gamla "skivbekanta" som kommer att mötas med ett igenkännandets leende i utskotten.

Själv får jag inte tillfälle att återkomma med denna motion såsom någon följetongsmotion. Jag skulle inte ha gjort det även om jag hade blivit kvar i kammaren. Jag tror emellertid att det kan vara av ett visst värde att denna motion blivit väckt såsom ett uttryck för den omsorg vi här i kammaren hyser om att det arbete vi utför skall vara effektivt och te sig även för en större allmänhet såsom meningsfullt.

I detta anförande instämde herr Alf Pettersson i Malmö (s) och fru Holmqvist (s).

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Fröken Bergegren har knappast svarat på min kritik från i går av hennes motion nr 95. Hon säger där, vilket är rätt allvarligt, att man skall överväga att i riksdagsordningen införa förbud mot att mer än en gång väcka en likartad motion under en valperiod. Hon tänker sig att talmanskonferensen skall få avgöra vilka motioner som skall få väckas och vilka som över huvud taget inte skall få remitteras till utskott.

Fröken Bergegrens motion har med en kärv motivering avstyrkts av ett enigt utskott. Men hon tycks ändå inte riktigt förstå att rätten att fritt väcka motioner i riksdagen är ett av de viktigaste redskapen vi har att påverka samhällsutvecklingen. Det är den rätten hon vill upphäva. Vi vet ju hur det är: genom att år efter år återkomma med en tanke, att argumentera för den, att yrka på en reform som man tror på så att man väcker en opinion och raserar motståndet steg för steg. Till slut blir reformen genomförd; eller man tar ett steg i reformens riktning.

Låt mig ge ett par exempel på det orimliga i tankegången i fröken Bergegrens motion. Från 1946 och framåt reste folkpartiet kravet på en indexreglering av folkpensionerna. Prisstegringarna skulle inte få gröpa ur realvärdet av de äldres pension. Jag tror att det var 1950 som det förslaget gick igenom. Det hade det knappast gjort om man inte hade tjatat.

Gång på gång har folkpartister motionerat om skydd mot obefogad uppsägning. Bl. a. på det sättet har man skapat en opinion. Nu ser vi att ett skydd mot obefogad uppsägning kommer att bli verklighet.

I flera år har vi motionerat om en sänkning av röstrettsåldern till 18 år. Gång på gång har våra motioner avslagits. Men vi har återkommit. Om en liten stund kommer riksdagen att ställa sig bakom den reformen genom den nya grundlagen.

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Frågan om en allmän sysselsättningsförsäkring har vi från folkpartiets sida drivit under mycket lång tid. Motioner har väckts gång på gång, och de har till fröken Bergegrens förskräckelse varit rätt likartade. I vår har vi tagit *ett steg* på vägen mot en sådan reform. *Nästa steg* kommer säkert att tas upp i nya motioner.

För ett antal år sedan gav Sverige praktiskt taget ingen u-hjälp till Zambia, det fria Afrikas utpost mot de vita rasistregimerna. Nästan varje år har vi motionerat om det stödet. Det har drivit upp biståndet till denna hårt pressade nation.

Ett sista exempel: oppositionen har år efter år motionerat om en ökning av antalet polistjänster för att öka tryggheten och rättssäkerheten. Socialdemokraterna har avslagit motionerna. Men i år följde regeringen efter.

Detta är bara några få exempel från efterkrigstiden på hur man genom motioner skapar en opinion och driver på samhällsutvecklingen. Om riksdagen avslår ett förslag som motionärerna är övertygade om är riktigt och värdefullt så återkommer ofta motionärerna och försöker bryta motståndet. Det svenska samhället skulle vara åtskilligt sämre, om denna fria motionsrätt inte fanns i vår riksdag.

En av de få motioner som jag tror har varit överflödiga i alla avseenden är däremot fröken Bergegrens. Men jag vill inte ändra riksdagsordningen för att hindra att den upprepas. Jag yrkar bifall till utskottets förslag på den här punkten.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! För det första vill jag göra herr Ahlmark uppmärksam på att jag främst yrkade på att ledamöterna frivilligt skall ålägga sig en viss återhållsamhet med att väcka okynnesmotioner.

För det andra borde herr Ahlmark ha observerat att jag nämnde just motioner av den typ som herr Ahlmark tog upp såsom sådana beträffande vilka jag inte ansåg att man skulle införa någon ransonering.

För det tredje har jag inte kommit med konkreta förslag utan har begärt en utredning.

Jag vill tillägga att när jag väckte denna motion i januari, möttes jag av ett spontant gillande från väldigt många ledamöter ur olika partier, vilket kanske vittnar om att de gripits av samma lätta känsla av desperation som jag hade gjort. Men jag instämmer helt och hållet i vad utskottet säger, nämligen att den fria motionsrätten är en viktig sak. Vi bör inte i onödan inskränka den. Men man skall också hålla i minnet de gamla orden om att frihet är det bästa ting för dem som kan bruka den på rätt sätt. Om vi riksdagsmän, som bör gå i spetsen när det gäller att på rätt sätt bruka friheten, inte förstår att göra det, undergräver vi därigenom respekten för den varsamhet som alla människor bör iaktta då det gäller att utnyttja de erkända fri- och rättigheter vi har i landet. Är vi inte tillräckligt vaksamma på den punkten, kan det hända att vi tvingar fram regler som vi i och för sig inte anser önskvärda.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A (avslag på propositionen 1973:90)

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1885 av herr Lundberg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten B (särskilda regler för regeringens handlande i extraordinära situationer)

Utskottets hemställan bifölls.

Herr TALMANNEN yttrade: Punkterna C och F i utskottets hemställan företas till avgörande på sådant sätt, att först behandlas de frågor som beröres i de vid betänkandet fogade reservationerna och i de motioner, till vilka bifall yrkats under överläggningen. Beträffande var och en av dessa frågor upptas såväl det i reservationen eller motionen framlagda förslaget som utskottets motsvarande förslag.

I fråga om vart och ett av de under F upptagna förslagen till grundlagsstadganden ställs särskilda propositioner på dels antagande såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling och dels förkastande.

Slutligen ställs proposition på utskottets hemställan under punkterna C och F i de delar beträffande vilka beslut icke tidigare fattats.

Punkten C (de grundläggande fri- och rättigheterna m. m.)

Det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 3, 4 och 9 framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 3, 4 och 9 framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	291
Nej	—	17
Avstår	—	1

Utskottets hemställan under punkten C i övrigt

Bifölls.

Punkten D (kommunal rösträtt för invandrare)

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 117 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

---

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten D röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 117.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	291
Nej	–	16
Avstår	–	2

Punkten E (riksdagens arbetsformer)

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten F 1 (statsformen)

Det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 1 i motsvarande del samt 2 och 7 framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 1 i motsvarande del samt 2 och 7 framlagda förslaget röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	290
Nej	–	17
Avstår	–	1

Punkten F 2 (utformningen av 1 kap. 1 § förslaget till RF)

1 KAP. 1 § FÖRSTA STYCKET FÖRSLAGET TILL RF

Det i reservationen nr 7 av herrar Ahlmark och Molin framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 7 av herrar Ahlmark och Molin framlagda förslaget till 1 kap. 1 § första stycket förslaget till RF röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 261
Nej - 48

Det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 1 framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 1 framlagda förslaget till 1 kap. 1 § första stycket förslaget till RF röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 16
Avstår - 1

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

1 KAP. 1 § FÖRSLAGET TILL RF I ÖVRIGT

Det i reservationen nr 6 av herr Larsson i Luttra m. fl. framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Boo begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 6 av herr Larsson i Luttra m. fl. framlagda förslaget till 1 kap. 1 § förslaget till RF i övrigt röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Boo begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	160
Nej	–	148
Avstår	–	1

Det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 1 framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 1 framlagda förslaget till 1 kap. 1 § förslaget till RF i övrigt röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	294
Nej	–	16

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 3 (utformningen av 1 kap. 3 § förslaget till RF)

Det i reservationen nr 6 av herr Larsson i Luttra m. fl. i motsvarande del framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande

av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Boo begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 6 av herr Larsson i Luttra m. fl. i motsvarande del framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Boo begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 151

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 5 (utformningen av 1 kap. 7 § förslaget till RF)

Det i reservationen nr 6 av herr Larsson i Luttra m. fl. i motsvarande del framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Boo begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 6 av herr Larsson i Luttra m. fl. i motsvarande del framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Boo begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 151

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 6 (utformningen av 1 kap. 8 § förslaget till RF)

Det i reservationen nr 7 av herrar Ahlmark och Molin i motsvarande del framlagda förslaget.

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 7 av herrar Ahlmark och Molin i motsvarande del framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 261
Nej — 48

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 7 (kollektivanslutning till politiska partier)

Det i reservationen nr 9 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 9 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 270
Nej — 39
Avstår — 1

Utskottets hemställan under punkten F 7 i övrigt

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 10 av herr Boo m. fl. samt 3:o) det av herr Berndtson i Linköping under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Boo begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten F 7 i övrigt antar reservationen nr 10 av herr Boo m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Berndtson i Linköping under överläggningen framtäckta yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 153
Nej -- 20
Avstår -- 137

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten F 7 i övrigt röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Boo m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Boo begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 143
Nej -- 167

Punkten F 8 (antalet riksdagsledamöter)

Det i reservationen nr 11 av herr Hernelius m. fl. framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 11 av herr Hernelius m. fl. framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 245
Nej -- 58
Avstår -- 7

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 9 (utlandssvenskars rösträtt)

Det i reservationen nr 12 av herr Hernelius m. fl. framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 12 av herr Hernelius m. fl. framlagda förslaget röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ernulf begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 150

Herr Gustafsson i Säffle (c) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 10 (spätregler mot småpartier)

Det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 5 framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 5 framlagda förslaget röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 285
Nej - 17
Avstår -- 8

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 11 (tidpunkten för nyvald riksdags samlande)

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 28 av herrar Ahlmark och Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 12 (prövning av valbesvär)

Det i reservationen nr 13 av herr Boo m. fl. framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Pettersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 13 av herr Boo m. fl. framlagda förslaget röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Pettersson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	208
Nej	–	100
Avstår	–	2

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 13 (antalet ledamöter och platsfördelningen i utskott)

Det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 6 framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

---

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Den som vill att kammaren förkastar det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 6 framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	293
Nej	—	16
Avstår	—	1

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 14 (riksdagsledamots skiljande från uppdraget)

Det i reservationen nr 14 av herr Molin framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 14 av herr Molin framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	246
Nej	—	53
Avstår	—	11

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 15 (beslutande folkomröstning i samband med vilande förslag till grundlagsändring)

Det i reservationen nr 15 av herr Larsson i Luttra m. fl. framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fiskesjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 15 av herr Larsson i Luttra m. fl. framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fiskesjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 159
Nej — 147

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna F 16, F 17, F 18 och F 20 (statschefens ställning)

Det i reservationen nr 16 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 16 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 269
Nej — 38
Avstår — 2

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 19 (konungens och riksföreståndares immunitet)

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren såsom vilande antar konstitutionsutskottets förslag såvitt avser konungens och riksföreståndares immunitet röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren förkastat nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 20
Avstår - 13

Punkten F 21 (utseende av statsminister)

Det i reservationen nr 17 av herrar Ahlmark och Molin framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 17 av herrar Ahlmark och Molin framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260
Nej - 49
Avstår - 1

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 22 (behörighetskrav för statsråd)

Det i reservationen nr 18 av herr Ahlmark framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 23 (omröstningsregler för regeringen)

Det i reservationen nr 19 av herr Hernelius m. fl. framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 19 av herr Hernelius m. fl. framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 223
Nej — 85
Avstår — 1

Punkten F 26 (delegering av viss beslutanderätt rörande indirekta skatter)

Det i reservationen nr 20 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 20 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	248
Nej	—	59
Avstår	—	2

Det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 10 framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 12 framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 27 (uttalande om skattefullmakter)

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 21 av herrar Ahlmark och Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten F 27 med godkännande av utskottets motivering röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 21 av herrar Ahlmark och Molin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 220
Nej - 47
Avstår - 43

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

---

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Punkten F 29 (lagrådet och dess granskning)

Det i reservationen nr 22 av herr Larsson i Luttra m. fl. framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fiskesjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 22 av herr Larsson i Luttra m. fl. framlagda förslaget röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fiskesjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 150
Avstår - 1

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 30 (riksdagens godkännande av varje för riket bindande internationell överenskommelse)

Det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 13 framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 13 framlagda förslaget röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	289
Nej	–	17
Avstår	–	4

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 32 (befogenhetsöverlåtelse till icke svenskt organ)

Det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 14 framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 14 framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	292
Nej	–	16
Avstår	–	2

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 34 (närmare angivande i grundlag av domstolsorganisationen)

Det i reservationen nr 23 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 23 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	271
Nej	—	37
Avstår	—	1

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 35 (kravet på ordinarie domare i domstol)

Det i reservationen nr 24 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 24 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	273
Nej	—	36

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 36 (rätt till domstolsprövning i vissa fall)

Det i reservationen nr 25 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och

33

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 25 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	266
Nej	—	38
Avstår	—	3

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 40 (befordringsgrunder vid tillsättande av statlig tjänst)

Det i reservationen nr 26 av herr Hernelius m. fl. framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 26 av herr Hernelius m. fl. framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	222
Nej	—	85
Avstår	—	2

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 41 (permutationsrätten)

Det i reservationen nr 27 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 27 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	267
Nej	—	40
Avstår	—	2

Punkten F 45 (riksmötets öppnande)

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 29 av herrar Hernelius och Werner i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten F 45 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 29 av herrar Hernelius och Werner i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	235
Nej	—	61
Avstår	—	14

Punkten F 47 (debatt vid tidsbegränsning av kammardebatt)

Det i reservationen nr 31 av herr Boo m. fl. framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

---

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 31 av herr Boo m. fl. framlagda förslaget röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 133
Avstår - 18

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 49 (taletid för icke förhandsanmäld talare)

Det i reservationen nr 32 av herrar Ahlmark och Molin framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 32 av herrar Ahlmark och Molin framlagda förslaget röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 238
Nej - 50
Avstår - 20

Det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 16 framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 16 framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 16
Avstår - 1

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 50 (begränsning av riksdagsledamots taletid i särskilt anordnad debatt)

Det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 17 framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i motionen nr 1881 av herr Hermansson m. fl. under 17 framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289
Nej - 16
Avstår - 1

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Punkten F 53 (talmanskonferensens rätt att tillsätta utredningar)

Det i reservationen nr 33 av herrar Ahlmark och Molin framlagda förslaget

Positioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 33 av herrar Ahlmark och Molin framlagda förslaget röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	240
Nej	—	65
Avstår	—	2

Utskottets förslag

Positioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 55 (utskottssammanträde under kammarplenum)

Det i reservationen nr 34 av herr Hernelius m. fl. framlagda förslaget

Positioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 34 av herr Hernelius m. fl. framlagda förslaget röstar ja,
den det ej vill röstar nej:

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	157
Nej	—	146
Avstår	—	3

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 56 (offentliga utfrågningar i utskott)

Det i reservationen nr 35 av herr Hernelius m. fl. framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 35 av herr Hernelius m. fl. framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	222
Nej	—	83
Avstår	—	3

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 57 (omröstningsreglerna i riksdagen)

Det i reservationen nr 36 av herrar Ahlmark och Molin framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 36 av herrar Ahlmark och Molin framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	258
Nej	--	48
Avstår	—	1

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F 61 (kvinnlig tronföljd)

Det i reservationen nr 37 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 37 av herrar Hernelius och Werner i Malmö framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	220
Nej	—	61
Avstår	--	26

1 kap. 6 § förslaget till RF

Det i reservationen nr 6 av herr Larsson i Luttra m. fl. framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Boo begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 6 av herr Larsson i Luttra m. fl. framlagda förslaget till 1 kap. 6 § förslaget till RF röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Boo begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 158
Nej — 150

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr TALMANNEN anförde: Genom de beslut kammaren nu fattat under punkten F har vissa i reservationen nr 6 av herr Larsson i Luttra m. fl. framlagda förslag av följdändringskaraktär fallit.

Utskottets hemställan under punkterna F 1 — F 61 i de delar varom beslut icke tidigare fattats

Bifölls.

Punkten G

Herr TALMANNEN yttrade: Punkten G företas till avgörande på sådant sätt att först behandlas den fråga som berörs i reservationen nr 38 av herrar Ahlmark och Molin. Därefter ställs proposition på antagande eller förkastande av de av utskottet framlagda grundlagsförslagen i de delar varom beslut icke tidigare fattats.

BETRÄFFANDE TALMANS VALPERIOD

Det i reservationen nr 38 av herrar Ahlmark och Molin framlagda förslaget

Propositioner gavs på dels förkastande av detta förslag, dels antagande av detsamma såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren förkastar det i reservationen nr 38 av herrar Ahlmark och Molin framlagda förslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren såsom vilande antagit nämnda förslag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 256
Nej — 49
Avstår — 4

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Utskottets förslag

Propositioner gavs på dels antagande av detta förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av detsamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

**DE AV UTSKOTTET FRAMLAGDA GRUNDLAGSFÖRSLAGEN I
DE DELAR VAROM BESLUT ICKE TIDIGARE FATTATS**

Propositioner gavs på dels antagande av dessa förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels förkastande av desamma, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten H (propositionsavlämnandet, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten I 1 (utredning om ny grundlag, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten I 2 (utredning med uppgift att utarbeta olika modeller för övergång till skilda valdagar för riksdagsval och kommunalval)

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 41 av herrar Ahlmark och Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten I 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 41 av herrar Ahlmark och Molin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 251
Nej — 47
Avstår — 10

Punkten I 3 (utredning rörande övergång till vårval)

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 39 av herr Larsson i Luttra m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten I 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 39 av herr Larsson i Luttra m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	158
Nej	–	146
Avstår	–	3

Punkten I 4 (utredning rörande kvinnlig tronföljd)

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 40 av herr Larsson i Luttra m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Luttra begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten I 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 40 av herr Larsson i Luttra m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Luttra begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	157
Nej	–	139
Avstår	–	11

Punkten I 5 (utredning om inrättande av nämnd med uppgift att utse innehavare av högre domartjänster)

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten I 6 (utredning rörande viss begränsning av motionsrätten m. m.)

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten J (utredning om valkretsindelningen och personmomentet i valsättet)

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ny regeringsform
och ny riksdags-
ordning m. m.*

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

§ 4 Ändrat belöningsystem för statsanställda m. fl.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 27 med anledning av propositionen 1973:91 angående ändrat belöningsystem för statsanställda m. fl. jämte motioner.

I propositionen 1973:91 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 23 mars 1973, hemställt om riksdagens yttrande över av föredragande statsrådet Löfberg förordade riktlinjer för en reform av belöningsystem för statsanställda m. fl.

I propositionen hade föreslagits att samma utmärkelse i form av armbandsur eller medalj skulle delas ut som belöning till alla anställda i statlig tjänst oberoende av löneställning, medan utdelandet av ordnar till svenska medborgare upphörde.

I detta sammanhang hade behandlats följande med anledning av propositionen väckta motioner:

1973:1788 av herr Hjorth m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen som sin mening uttalade 1) att utdelandet av ordnar till svenska medborgare upphörde, 2) att ändringen i fråga om ordensväsendet genomfördes samtidigt med övriga föreslagna ändringar av belöningsystemet för statsanställda,

1973:1840 av herr Björck i Nässjö m. fl. (m),

1973:1853 av herr Nordstrandh (m),

1973:1854 av herr Polstam m. fl. (c) samt

1973:1894 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställdes 1. att riksdagen som sin mening uttalade att belöningar åt i statens tjänst anställda borde utdelas av Kungl. Maj:t efter de grunder som Kungl. Maj:t fastställde, 2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning angående en reformering av ordensväsendet som tillgodosåg statens behov av att hedra och utmärka särskilt förtjänta personer och att förslag därom underställdes riksdagen, samt 3. att riksdagen avvisade Kungl. Maj:ts förslag om att nu göra vidare uttalanden om förändringar i ordensväsendet.

Utskottet hemställde

att riksdagen med anledning av propositionen 1973:91 och motionerna 1973:1788, hemställa punkten 1, och 1973:1894, hemställa punkten 1, samt med avslag på motionerna 1973:1788, hemställa punkten 2, 1973:1840, 1973:1853, 1973:1854 och 1973:1894, hemställa punkterna 2 och 3, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i betänkandet anfört.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Larsson i Luttra, Boo och Fiskesjö (samtliga c) vilka ansett att viss del av utskottets yttrande skulle ha av reservanternas angivna lydelse,

2. av herrar Hernelius (m) och Werner i Malmö (m) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av propositionen 1973:91 och med bifall till motionen 1973:1894 samt med avslag på motionerna 1973:1788, 1973:1840, 1973:1853 och 1973:1854 skulle

1. som sin mening uttala att belöningar åt i statens tjänst anställda borde utdelas av Kungl. Maj:t efter de grunder som Kungl. Maj:t fastställde,

2. hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en reformering av ordensväsendet som tillgodosåg statens behov att hedra och utmärka särskilt förtjänta personer och att förslag därom underställdes riksdagen,

3. avvisa Kungl. Maj:ts förslag om att nu göra vidare uttalanden om förändringar i ordensväsendet.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Ogillandet, ibland förlöjligandet, ibland klandret av ordensväsendet har som regel ingått som ett led i en mer omfattande samhällskritik. Förvånande nog har denna bedömning av ordensväsendet satt relativt ringa spår i den samtida litteraturen. Esaias Tegnér's lilla dikt Halkan, från Klostergatan i Lund, den som börjar så här: "Världens gång utför mitt fönster jag en stund betrakta skall", inrymmer strofen:

"Se, där går en stjärnprydd Herre.

Aj, Hans Nåd, han föll omkull.

Hela himlens här, dess värre,

rullar i den låga mull.

Kryp och bocka,

plocka, plocka

himlakartan åter full!"

Det är en löjlig situation som där tecknas, ordensbäraren som faller. Märkligt nog har Eyvind Johnson långt senare använt sig av samma bild i kommentar till ett stjärnfall: grosshandlaren, den med orden försedde, faller.

En samhällskritiker som August Strindberg synes endast flyktigt ha berört ordensväsendet, i Röda rummet och Svarta fanor, och Hjalmar Söderbergs ironiska penna har tangerat ämnet någonstades.

Å andra sidan kan nämnas att en annan samhällskritiker från den tiden, Henrik Ibsen, med välbehag tog emot ordensutmärkelser och därjämte någon gång motiverade sin ståndpunkt.

Från den politiska debatten i Sverige härom kan noteras det uppseende som det väckte när ett tiotal medlemmar av ministären Staaff på Gustavsdagen 1912 tog emot ordnar, detta trots regeringens allmänt radikala hållning. Händelsen föranledde en protestledare i Dagens Nyheter, skriven av tidningens dåvarande chefredaktör Otto von Zweigbergk, som karakteriserade ordensväsendet som en "symbol för den

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

---

*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

kortsyntaste och tarvligaste värdesättningen av det mänskliga arbetet i samhällets tjänst". Arvid Lindman skrev då i sin dagbok: "Den s. k. ordenshumbugen betraktas tydligen med andra ögon när en liberal regering sitter vid makten."

Men oavsett vilken regering som sitter har ibland liberaler och socialdemokrater visat egen individuell mening och tagit emot ordnar för egen del.

Den stora uppslutningen i utskottet nu kring propositionen 91 kan möjligen tolkas så att ingen har velat vara i otakt med tiden. Men frågan är vilken tid man är i otakt med. Vissa uttryck och inlägg i dagens diskussioner för mera tanken till sekelskiftets diskussioner än till 1970-talets.

Låt mig genast säga ifrån, för undvikande av varje missförstånd, att moderata samlingspartiet finner ordensväsendet i Sverige vara i behov av en snabb och genomgripande reformering. På sätt som framhålls i vår motion 1394 har det i sin utveckling kommit att präglas av en ensidig inriktning på belöning av utförd tjänst. Med en konsekvens som tycks sakna motsvarighet i andra länder har utdelandet av ordensutmärkelser till statens och kommunens tjänstemän knutits till tjänsteställning och tjänstear. En skarp gräns har dragits mellan dem som skulle anses få belönas med ordnar och dem som hedrades med medaljer eller därmed jämställda bevis. Mycket av den gamla radikala kritiken mot ordensväsendet har sin grund i detta faktum. Ordarna har delvis med all rätt betraktats som ett utflöde av ämbetsmannastaten.

Naturligtvis har denna utveckling på sätt och vis sin historiska förklaring, men ansvällningen av de offentliga tjänsternas antal har medverkat till en ordensväsendets inflation och till att göra gränsdragningarna mellan ordnar och medaljer än orimligare. Antalet svenska ordensinnehavare torde för närvarande vara 23 000. En alltför imponerande siffra. Särskilt observeras då ökningen av antalet Nordstjärneordnar – en direkt följd alltså av nyssnämnda ansvällning.

Mot denna bakgrund, herr talman, vill vi icke motsätta oss att riksdagen uttalar att belöningar åt i statens tjänst anställda torde utdelas av Kungl. Maj:t efter de grunder som Kungl. Maj:t fastställer. Detta innebär i stort sett ett godtagande av tankegångarna i propositionen *i denna del*. Men vi vill inte kasta ut barnet med badvattnet. Vi vill inte att svenska ordnar i fortsättningen icke skall kunna tilldelas svenska medborgare utan diskriminatoriskt kunna förlänas enbart utlänningar.

Vi vill ha ett reformerat ordensväsende anpassat efter tidens krav.

I sin strävan att vara följsam mot åtminstone vissa gammalradikala – jag måste faktiskt kalla dem så – tankegångar inom partiet har regeringen valt att gå underliga vägar. Först var det tydligen meningen att ordensväsendet skulle betraktas som en arbetsmarknadsfråga. I avtal skulle man förbjuda statstjänstemän att på något sätt medverka vid förslag till ordensberättigade. Och så skulle frågan vara löst på administrativ väg. De ordnar som dock inrättats genom beslut av rikens ständer, dvs. riksdagens föregångare, skulle på detta sätt – hokus pokus – försvinna ur sinnevärlden. Elegant men föga ärligt och ej heller legalt. Justitiekanslersämbetet ifrågasätter till och med om sådana genomgripande

Onsdagen den
6 juni 1973

---

*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

de ändringar skulle kunna genomföras annat än genom ändring av grundlag. Och hovrätten över Skåne och Blekinge skrädde icke orden. Den fann de föreslagna åtgärderna "för att på en omväg komma åt ordensväsendet" enligt hovrättens mening "uppenbart olämpliga". Det finns icke någon anledning, menade hovrätten, varför man icke kan gå rättsframt till väga och bestämma sig för vilken verksamhet man vill ha kvar för framtiden och ge erforderliga föreskrifter för den.

Man kan tillägga att författarna av departementspromemorian märkligt nog förbisett en annan kanske lika enkel utväg, nämligen att på administrativ väg förbjuda bärandet av frack. Tanken på ett sådant enkelt ingripande har nu i stället framförts i Grönköpings Veckoblad, som påpekat att ordnar därmed skulle totalt försvinna, i varje fall i samband med civila kläder. Man skulle på samma sätt som man en gång införde den svenska dräkten kunna införa ett förbud mot frack, och då skulle frågan vara löst simsalabim – hokus pokus! Den tanken är lika god eller lika usel som den man först tänkte välja.

Regeringens proposition innebär som synes i jämförelse med promemorian dock en klar förbättring. Men detta innebär inte att den är tolerabel eller ens nöjaktigt utformad. Omnämmandet av remissinstansernas svar sker slarvigt och delvis missvisande. I propositionen anför man några exempel på länder utan ordensväsende: Schweiz, Irland, Förenta staterna och Israel. Men man framhåller icke att dessa länder tillhör de fåtaliga undantagen i världen. I själva verket har ordensväsendet en större utbredning nu än någonsin tidigare. Det existerar i samtliga europeiska länder utom alltså i Schweiz och på Irland. Det finns i alla latinamerikanska länder utom Uruguay och Costa Rica. Det har återinförts eller införts i en rad afrikanska stater och ett flertal länder i Asien, med Kina som nästan enda undantag. I samtliga socialistiska stater i Östeuropa med Sovjetunionen i spetsen florerar ett omfattande ordensväsende med i många fall nyinstiftade men i andra fall från tidigare regimer övertagna eller återupplivade ordnar. Orderna har med andra ord befunnits förenliga med snart sagt vilket stats- eller samhällsskick som helst. Den omständigheten att de går tillbaka till en gången tids monarkiska traditioner har inte hindrat att de är i bruk i ett otal republiker och etablerade i såväl moderna demokratiska stater som socialistiska enpartistater. Det är icke minst detta som gör att kritiken från sekelskiftet i dag ter sig allt annat än modern och fräsch.

Grundvalen för ett modernt reformerat ordensväsende är naturligtvis behovet av att särskilt hedra vissa medborgerliga insatser. Ordenskanslersämbetet har framlagt ett preliminärt förslag härom. Det är ytterst märkvärdigt – för att inte använda ett starkare ord – att detta förslag icke redovisas i propositionen, knappast ens omnämns. Om försummelsen är medveten är den helt förkastlig. Utskottet har gått ett steg längre; det har inte ens omnämnt förslaget. Är detta medvetet är det förkastligt. Har det skett av tanklöshet är det lika illa då. Med anledning av denna försummelse måste jag citera referatet i motionen 1894 av kanslersämbetets yttrande:

"En ordensförläning, heter det där, bör ha till syfte att hedra sådana medborgerliga insatser som sträcker sig utöver tjänstens, befattningens,

Onsdagen den
6 juni 1973

Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.

yrkets eller verksamhetens i och för sig plikttrogna och samvetsgranna handhavande. Utmärkelsen bör avse antingen en speciell gärning av stor nytta för nationen, samhället eller mänskligheten eller ett alldeles ovanligt mått av duglighet och initiativkraft i fullgörandet av långvarig verksamhet av krävande art.

Som exempel på insatser värda att uppmärksammas anges betydelsefull politisk gärning i riksdag och kommun, ledandet av statlig utredning vars resultat framstår som för nationen speciellt genomgripande, ansvaret för en svår och för landet ovanligt viktig internationell förhandling, handhavandet av ansvarsfullt uppdrag inom internationell organisation, extraordinära vetenskapliga, konstnärliga, litterära, sociala och humanitära insatser. Osedvanliga förtjänster inom näringslivet och inom arbetsmarknadens organisationer bör på samma sätt komma i fråga för utmärkelse utan alla hänsyn till vederbörandes ekonomiska och sociala position.”

Dessa förslag borde självfallet ha varit värda att göras till föremål för en mer ingående utredning. Utan vidare har de lagts åt sidan i kanslihuset.

Det enda argument som i propositionen framföres mot ett nytt ordensväsen är svårigheten vid bedömning av de allmänna samhällsinsatser som anses böra utmärkas. Men, herr talman, denna svårighet föreligger också vid användningen av medaljerna ”För medborgerlig förtjänst”, som finns i fem storlekar, och ”Illis quorum”, som finns i fyra storlekar. Varför går det att bedöma förtjänsten vid medaljutdelningar men icke i samband med ordnar? Hur är det för resten man bedömer i fråga om utmärkelsen professors titel? Utskottet är i denna del ännu mera fåordigt: ”Inte heller när det är fråga om att belöna viktiga samhällsinsatser av mer allmän karaktär kan ordnarna anses fylla sin uppgift.” Varför? Var finns argumenteringen? Tro, bara tro!

När propositionen nu om en stund bifalles – jag utgår från det – kommer vi att få ett ordensväsen som har det egendomliga draget att utlänningar skall kunna erhålla svenska ordnar men icke svenskar. Justitiekanslern har kallat detta inkonsekvent och ägnat att väcka undran hos envar, och han tillägger: En sådan klivenhet synes knappast förenlig med ordensväsendets grundvalar och statsrättsliga natur.

Värdet för en utlänning av en orden som icke längre får utdelas i Sverige kan naturligtvis ifrågasättas. Det torde vara ytterligt få ordnar ute i världen som endast tilldelas utländska medborgare och är förbjudna för egna landsmän. Sådana lär dock finnas i två sydamerikanska stater, som tydligen har stått som förebild för regeringen i detta sammanhang.

Tillåt mig rikta några frågor till regeringsbanken! För det första: Varför har man icke ens velat pröva kanslersämbetets preliminära förslag? Gick man till verket med en till den grad förutfattad mening och så bunden av sekelskiftets radikalism? För det andra: Anser inte regeringen att det finns behov av ett statligt belöningsystem för medborgare, som i sin gärning gjort sig särskilt förtjänta om det allmänna bästa? För det tredje: Varför skall det som för stat och kommuner är tillåtet och t. o. m. aktningvärt beträffande medaljer vara otillåtet för det allmänna i fråga om ordnar?

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar Werner i Malmö, Oskarson, Winberg, Strindberg, Nilsson i Trobro och Nordgren (samtliga m).

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

Herr LARSSON i Luttra (c):

Herr talman! Den proposition som ligger till grund för konstitutionsutskottets betänkande nr 27 gäller ju ett ändrat belöningsystem. Där föreslås att samma utmärkelse i form av armbandsur eller medalj skall delas ut till alla anställda i statlig tjänst som anses kvalificerade för detta.

Statens medverkan i utdelningen av ordnar till svenska medborgare skall upphöra, som vi har hört av den föregående talaren. I fortsättningen skall sådana endast kunna tilldelas utländska medborgare eller statslösa, bosatta utomlands. Även om man kan hålla med om att ordensväsendet knappast hör hemma i vårt nutida samhälle, blir det väl ändå en egendomlig ordning att regeringen får utdela ordnar till utlänningar och statslösa, medan svenska medborgare inte kan komma i fråga.

Nu var det emellertid inte om ordnarna jag skulle tala, utan om kvalifikationskraven för de utmärkelser som propositionen avser. Nu gäller för sådan utmärkelse 30 års statlig tjänst och att man har uppnått 50 års ålder. I motionen 1854 av herr Polstam m. fl. föreslås att kvalifikationstiden skall vara 25 år och att ingen åldersgräns skall förekomma. En kvalifikationstid på 25 år är ju vad som gäller exempelvis för Kommunförbundets medaljer och för andra sådana utmärkelser. Inom det enskilda näringslivet brukar man efter 25 års tjänst dela ut antingen en medalj eller en klocka – eller något liknande. De av motionären föreslagna kvalifikationsreglerna skulle alltså stämma med vad som i stort sett gäller utanför det statliga området.

Utformningen av reglerna för belöningarna ankommer på Kungl. Maj:t och skall ske i samråd med personalorganisationerna. I det stycket begär reservanterna självfallet ingen ändring. Men reservanterna vill att man som ett önskemål uttalar att vad som föreslås i motionen i detta avseende bör gälla.

Herr Nordstrandh, som står upptagen på talarlistan, kommer att tala för motionen 1853.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen 1 av mig m. fl.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! I propositionen 1973:91 framlägger regeringen förslag till ändrat belöningsystem för statsanställda m. fl. och önskar inhämta riksdagens yttrande angående propositionens förslag.

”De belöningsystem som för närvarande tillämpas under statlig medverkan återspeglar en gången tids samhällssyn genom att ge uttryck för värderingar av samhällsinsatser enbart med hänsyn till tjänsteställning”, säger utskottet i sin beskrivning av systemet, och utskottet anser det i hög grad motiverat med en reformering av belöningsystemet. Riksdagen har för övrigt redan begärt en sådan reformering.

Det finns ett system av belöningar för vissa typer av samhällsinsatser –

49

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

herr Hernelius räknade upp en del av dessa – och för statlig anställning. Man måste inneha en högre tjänst hos stat eller kommun för att erhålla ordensutmärkelse. Det anser jag inte vara något demokratiskt system. Statsanställda som inte har sådan tjänst att de är berättigade till denna utmärkelse kan i stället tilldelas medaljen "För nit och redlighet i rikets tjänst", och för detta erfordras viss tids tjänstgöring.

Frågan om ett enhetligt belöningsystem för statsanställda samt avskaffande av statliga myndigheters medverkan i ordensärenden har under årens lopp påyrkats i flera motioner, och man har ju nu också behandlat den inom departementen. I promemorian Ordinar och medaljer som utarbetats inom statsrådsberedningen och finansdepartementet och efter kontakter med bl. a. de statsanställdas huvudorganisationer och kommunförbunden har förslag framlagts att utmärkelsen "För nit och redlighet" i form av medalj eller armbandsur skulle bli enhetlig tjänstebelöning åt alla statsanställda efter samma kvalifikationstid oberoende av tjänsteställning och anställningsform. Enligt förslaget skulle även de statliga myndigheternas medverkan i ordensärenden beträffande svenska medborgare upphöra.

Grundlagberedningen har också haft frågan uppe, och enligt dess majoritetsförslag skulle statschefen i framtiden inte längre komma att befatta sig med utdelning av ordensväsendets ordnar.

Jag har redan framhållit att det belöningsystem som hittills tillämpats återspeglar en gången tids samhällssyn. Att andra stater och regimer alltjämt använder liknande belöningsformer ändrar inte min uppfattning på den punkten.

De svenska ordnarna tillkom under 1700-talet. Serafimer-, Svärds- och Nordstjärneordnarna inrättades först och sedan kom Vasaorden år 1771. I morgondagens tidningar kan vi läsa om vilka personer som i år erhållit utmärkelserna – vilken storlek och dignitet de fått på sina ordnar. I praxis har ordensförslag lämnats in av bl. a. departementschef, riksdagens talman, landshövding eller verkschef, men det gör ju inte systemet mera demokratiskt.

Jag skall inte närmare gå in i detaljerna. Jag finner det emellertid anmärkningsvärt att den ordning som infördes 1751, att utdelandet av ordensutmärkelser skall beslutas av kungen i ordenskapitel, alltjämt kan vara gällande och att praxis där inte har förändrats under alla dessa år. För att erhålla utmärkelsen måste svensk medborgare betala fastställd ordensavgift, medan utländsk medborgare ej betalar sådan avgift. Det föreligger alltså en skillnad mellan svenska och utländska medborgare redan som det är i nuläget. Ordenstecknet skall också återlämnas sedan en ordensinnehavare avlidit.

Vad som därutöver kan förvåna är, som herr Hernelius också sade, det stora antalet ordensinnehavare i Sverige och den årliga ökningen i jämförelse med t. ex. våra grannländer Norge och Danmark: 1 240 ordensutnämningar 1971 i Sverige mot Danmarks ca 200 och Norges ca 60. Även av den anledningen kan en reformering behövas.

År 1968 meddelades nya bestämmelser för utdelning av medaljer och annan form av belöning. Det fordras nu 30 väl vitsordade tjänsteår i statstjänst, och vederbörande skall ha fyllt 50 år. Tjänstetiden kan räknas

från den dag då 18-årsåldern uppnåtts. Den som avböjt erbjudande om orden — då tjänsten sålunda är ordensmeriterande — kan ej komma i fråga för medalj. Det finner jag också vara en underlighet.

I motionen 1854 har hemställts om ändring av kvalifikationstiden till att gälla 25 års anställning och att åldersgränsen skall borttagas. Det var den motionen som herr Larsson i Luttra här talade för.

I motionen 1853 föreslås att utdelningen av medaljen "För nit och redlighet i rikets tjänst" tolfte storleken skall återupptagas och medaljen utdelas vid minst 40 års väl vitsordad statstjänst.

Enligt utskottets mening har riksdagen inte anledning att gå in på detaljregleringen av medaljväsendets framtida utformning, och utskottet yrkar därför avslag på motionerna 1853 och 1854, på vilka reservationen 1 av herrar Larsson i Luttra, Boo och Fiskesjö bygger.

Utskottet anser att belöningar åt i statens tjänst anställda må utdelas av Kungl. Maj:t efter de grunder som Kungl. Maj:t fastställer och tillstyrker därför yrkandet i punkten 1 i motionen 1894. Utskottet vill emellertid understryka angelägenheten av kontakter och samråd med berörda personalorganisationer.

Det föreliggande förslaget till reformering av systemet innebär att utmärkelsen "För nit och redlighet i rikets tjänst" i fortsättningen skall kunna utdelas till alla anställda i statlig tjänst enligt förenklade regler. Dessutom innebär förslaget att statens medverkan i ordensväsendet upphör.

Det har ansetts att utdelning av ordnar till utländska medborgare eller statslösa, bosatta utomlands, även i fortsättningen skall ske med statlig medverkan. Som motiv anges att det i de flesta länder finns någon form av ordenssystem och att det kan ha viss betydelse för Sveriges förbindelser med andra länder. Jag instämmer med herr Hernelius i att det kan vara inkonsekvent, men utskottet vill för närvarande ej motsätta sig att man gör på det sättet, av angivna motiv, även om man tar bort möjligheterna att utdela ordnar till de svenska medborgarna.

Utskottet biträder propositionens förslag och avstyrker således motionen 1840 som yrkar avslag på propositionen. Även förslaget om ytterligare utredning av frågan avstyrkes. Utskottet ansluter sig till personalorganisationernas inställning, som inte är förenlig med någon form av ordensväsen.

Herr Hernelius ansåg att man här har försökt gå en bakväg för att avskaffa ordensväsendet. Enligt vad jag förstår menar herr Hernelius förslaget att anmälningar om ordnar skulle inlämnas direkt i stället för att behandlas av statsdepartementen — ändringar i det fallet måste innebära grundlagsändringar, ansåg herr Hernelius. Ja, det har väl rätt oklarhet om huruvida det var nödvändigt med en grundlagsändring. Efter vad jag förstår rådde det tveksamhet om den saken också i grundlagberedningen. Och eftersom det har rätt meningsskiljaktigheter om beslutsformen har frågan i dag underställts riksdagen. Men jag kan inte finna att det tidigare tillvägagångssättet därför kan anses felaktigt eller att man här har gått smygvägar.

Hur man än gör kan ordensväsendet inte utformas eller tillämpas på ett sätt som motsvarar det grundläggande kravet på jämlikhet och

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

enhetlighet i bedömningen av olika personalkategoriernas arbetsinsatser, framhåller utskottet, och utskottet kan därför inte dela uppfattningen i reservationen 2 av herrarna Hernelius och Werner i Malmö att en sådan ordning är genomförbar. För närvarande finns det ingen jämlikhet där. Herr Hernelius talade själv om "de stjärnprydda herrarna", och de har väl varit ganska enväldiga i detta fall. De kvinnor som fått en orden på senare tid är mycket få. Där finns alltså ingen jämlikhet.

I motionen 1788 pekar motionärerna på den odemokratiska formen för officiella belöningar och det olustiga i att staten har medverkat i detta system. Man belönas som regel enbart på grund av samhällsställning. Arbetare eller tjänstemän med lägre tjänsteställning än lönegrad A 25 har inte kunnat komma i fråga. Motionärerna hemställer i punkten 1 att utdelandet av svenska ordnar skall upphöra. Utskottet delar meningen att det inte finns anledning att i framtiden behålla systemet med ordensutmärkelser till svenska medborgare under statlig medverkan, varför utskottet biträder yrkandet i motionen 1788, punkt 1.

Beträffande formerna för avskaffandet ansluter sig utskottet till propositionens förslag och avstyrker således motionen 1894 i detta hänseende.

Genom sin anslutning till propositionens förslag att inte företa de föreslagna förändringarna så länge Gustaf VI Adolf är konung kan utskottet inte biträda hemställan i motionen 1788, punkten 2.

I en av reservationerna till konstitutionsutskottets betänkande nr 26, som behandlades omedelbart före detta ärende, anförde moderaterna jämlikheten mellan könen som grund för sin framställning i en fråga där jag aldrig har funnit jämlikhetstanken relevant. Men nu är man beredd att försvara ett system som minsann inte andas jämlikhet mellan vare sig olika grupper eller olika individer. Och att det inte går att ändra denna sak på annat sätt har ju framgått av de utredningar som gjorts. Ordensväsendet privilegierar efter regler som i dag inte kan accepteras.

I reservationen 2 omnämns det förslag som framlagts av ordenskanslersämbetet angående ett reformerat ordensväsen. Herr Hernelius talade också om den saken. Reservanterna anser det oförsvärligt att utredningen inte har beaktats i propositionen och inte heller omnämnts i utskottets betänkande. Som jag tidigare framhållit har riksdagen begärt en reformering i princip enligt föreliggande förslag, alltså att systemet med ordensutmärkelser för svenska medborgare under statlig medverkan inte bör behållas i framtiden. Och som jag ser detta finns det ju då ingen anledning att utreda eller pröva frågan ytterligare.

Herr talman! Med vad jag här anför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är mycket svårt att i sak bemöta fru Thunvall. Antingen har hon inte hört på vad jag sade eller också har hon inte läst reservationen eller också har hon iordningställt sitt anförande långt i förväg. Hon hade helt missuppfattat alltsammans.

Reservationen innebär inte på något sätt ett förord för ett bibehållande av det nuvarande statliga belöningsystemet med ordnar.

Polemiken på den punkten svävar alltså helt i luften.

Vi vill ha ett reformerat ordensväsende. Det finns ingen anledning att gå djupare in på hur ordensväsendet fungerar i dag, eftersom vi vill ha en utredning om reform på detta område.

Det essentiella som fru Thunvall sade var att eftersom vi inte vill ha några ordnar, så behöver vi inte utreda frågan. Det är ett besked. Någoting mer är det inte. Det är ingen argumentering. Men det kanske man inte skall begära i sådana här sammanhang.

Hur jämlikheten kommer in i bilden begriper jag inte alls; det system vi önskar har fru Thunvall ännu inte sett. Det kan bli mycket jämlikt, kanske jämlikare än något annat system, och i varje fall jämlikare än medaljer i olika storlekar, ett system som nu praktiseras såvitt jag förstår utan invändning. Vad är det för skillnad på bedömningen bakom en metallbit och bakom en orden? I sak naturligtvis ingen. Medaljer är tillåtna men ordnar är förbjudna. Det är sekelskiftesradikalism.

Inom parentes sagt är det inte jag som ansett att frågan borde grundlagsprövas utan justitiekanslern, och hans auktoriet är kanske något större för fru Thunvall än min.

Fru THUNVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att herr Hernelius talade om mycket annat än det jag tog upp i mitt anförande. Någon möjlighet att ägna lång tid åt att skriva ett anförande har jag, av skäl som herr Hernelius är medveten om, inte haft. Men vi har ju diskuterat frågan i utskottet, och jag har i stort hållit mig till vad utskottet anfört i sitt betänkande.

Utskottet säger att ordensväsendet i praktiken inte skulle kunna utformas och tillämpas på ett sätt som motsvarar det grundläggande kravet på jämlikhet och enhetlighet i bedömningen av olika personal-kategoriernas arbetsinsatser. Detta uttalande har reservanterna såvitt jag förstår ställt sig tveksamma till.

Jag vet inte om det är någon mening med att vi diskuterar den här saken mer. Statsrådet har uttalat att det inte går att genomföra ett enhetligt och rättvist system när det gäller ordensväsendet, och utskottet har anslutit sig till den ståndpunkten. Vi har i betänkandet uttalat att medaljer i fortsättningen bör utdelas till alla anställda i statlig tjänst enligt enhetliga, förenklade regler. Vi förutsätter därför att Kungl. Maj:t ser över reglerna så att de blir enhetliga och förenklade; detta har vi anfört i betänkandet.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt ta del i den här debatten. Det har sina risker att i sessionens sista skälvande minuter förlänga den. Men herr Hernelius' inlägg gör att jag måste ta risken. Hans direkta frågor gör också att jag anser det motiverat att ta till orda.

Jag vill försöka rätta till vad som måste vara missförstånd och förbiseenden i herr Hernelius' inlägg.

Det första som torde vara ett missförstånd är att han säger: Från början var avsikten att man skulle träffa något slags avtal i den här frågan och genom det hux flux avskaffa ordensväsendet. Det har aldrig varit fråga om det, och jag kan inte förstå var herr Hernelius fått den

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

uppfattningen från. Vad vi har gjort är att vi har fullföljt riksdagens beslut. Riksdagen uppdrog nämligen åt Kungl. Maj:t att i samråd med organisationerna försöka finna mer demokratiska former för belönings-systemet — och det är vad vi har gjort. Men någon avsikt att träffa avtal och sedan avskaffa ordensväsendet har inte funnits. Det har rätt och råder alltjämt delade meningar om huruvida man skall behöva gå till riksdagen i denna fråga och huruvida det är en grundlagsfråga — om det nu är det herr Hernelius avser. På grund av denna oklarhet fann vi att det ändå var motiverat att i samband med grundlagspropositionen anmäla denna fråga för riksdagen. Det var det ena jag skulle rätta till i herr Hernelius' inlägg.

Det andra jag vill rätta till är det han säger om att vi skulle ha dolt saker och ting i propositionen och på det sättet försökt dölja dessa saker för riksdagen — det var uppenbarligen en sådan insinuation som fanns i herr Hernelius' inlägg. Jag tycker att det är ett fult angrepp, i all synnerhet som påståendet är oriktigt. Så har vi alls inte gjort. Han säger att vi dolt att de flesta länder har inrättat ordnar och i stället bara nämnt några få länder som saknar ordensväsende. Herr Hernelius måste ha läst propositionen mycket dåligt, därför att det står klart och tydligt på s. 4:

”Alltsedan 1500-talet har statscheferna i de flesta länder inrättat ordnar — —.”

Senare står det:

”Några länder, bl. a. Irland, Israel, Schweiz och USA, saknar ordensväsende.”

Jag har gärna velat göra de här korrigeringsarna av herr Hernelius' inlägg.

Men, herr talman, anledningen till att jag begärde ordet var att jag ville ta upp den fråga som egentligen var den väsentliga i herr Hernelius' inlägg, nämligen påståendet att vi inte hade tagit tillräcklig hänsyn till ordenskanslersämbetets förslag om ett reformerat ordenssystem. Herr Hernelius upprör över att detta uppslag inte har beaktats eller blivit föremål för prövning i propositionen. Det är också fel. På s. 26 och 27 i propositionen finns nämligen en ganska utförlig motivering till att vi inte anser att man kan gå in på den linjen: att söka nå fram till ett reformerat ordenssystem. I propositionen har regeringen deklarerat — det är riktigt, herr Hernelius — sin negativa inställning till ordensväsendet över huvud taget. Denna negativa inställning har vi, och den står vi givetvis för. Det innebär att vi också har deklarerat vår inställning till ett ordensväsende i reformerat skick. Det har därför saknats anledning att i propositionen närmare redovisa på vad sätt en sådan reformering skulle kunna ske. Men jag skall gärna med några ord ytterligare utveckla vår ståndpunkt härvidlag. Jag gör det eftersom herr Hernelius tydligen tycker att motiveringen i propositionen var alldeles för dålig.

Ett reformerat ordensväsende som herr Hernelius och moderaterna på basis av ordenskanslerns förslag vill få fram skulle tydligen innebära något slags individuell prövning av de människor som har gjort berömvärda samhällsinsatser. Ett sådant reformerat ordensväsende med individuell prövning kan naturligtvis inte begränsas till att avse insatser som inte har någon anknytning till anställning eller uppdrag hos offentlig eller enskild

Onsdagen den
6 juni 1973

---

*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

arbetsgivare; det är väl ganska uppenbart. Ett sådant belöningsystem skulle alltså komma att omfatta även de anställdas samhällsinsats. Därmed kommer ett sådant system i konflikt med det krav på enhetlighet som riksdagen har uppställt i fråga om offentlig tjänst. Här finns alltså ett så klart samband mellan olika ordnar för skilda former av samhällsinsatser att den bedömning som görs i fråga om tjänsteordnarna också bör bli tillämplig på de s. k. fria ordnarna. Grundlagberedningen har mycket klart insett detta samband vid sin behandling av ärendet och starkt tryckt på detta.

Systemet strider också – som är sagt här av fru Thunvall – klart mot löntagarorganisationernas uttryckliga önskemål. Vid den kontakt vi hade med huvudorganisationerna lade vi också fram ett alternativ med ett något reformerat ordenssystem som liknar det som ordenskanslern har föreslagit, men organisationerna vände sig bestämt emot ett sådant alternativ.

Dessa organisationer företräder visserligen inte alla som skulle komma i fråga för belöning – även om Landsorganisationen och TCO här också uttalade sig å de privatanställdas vägnar och man därmed täcker in en stor del av det svenska folket. Det är ganska uppenbart att dessa organisationer, även om de som sagt inte representerar alla, ändå representerar en så väsentlig del av det svenska folket att ett reformerat ordenssystem inte skulle fungera, om man uteslöt dem från systemet.

En stor del av medborgarna i vårt land avböjer som bekant varje form av ordensutmärkelse. Jag tror att det bl. a. därför är orealistiskt att försöka reformera systemet med s. k. fria ordnar så, att det skulle kunna uppfattas som ett adekvat uttryck för allmänt godtagna värderingar i samhället. Man skulle då tvingas göra oerhört besvärliga och grannliga bedömningar.

För att samhället skall sanktionera och medverka i ett belönings-system måste krävas att systemet vinner en något så när allmän accept, inte bara bland de belönade – det är väl mänskligt om de accepterar systemet – utan också hos människorna i gemen. Vad som är allmänt känt om svenskarnas inställning till ordensväsendet och vad som kommit fram under de av mig här refererade kontakterna med personalorganisationerna samt under remissbehandlingen visar att denna förutsättning inte föreligger, även om ordensväsendet skulle reformeras på det ena eller andra sättet.

Dessutom vill jag som sagt än en gång understryka de rent praktiska svårigheter som är förenade med varje system som bygger på individuell prövning. Man får räkna med att ett sådant system för att kunna användas på ett rättvist sätt behöver kompletteras med ett visst inslag av automatik. Det system med individuell prövning som har diskuterats torde därför mycket lätt kunna utvecklas i en sådan riktning att vi efter någon tid är tillbaka i ett mera utbrett ordenssystem.

Vill staten tilldela någon en utmärkelse för allmänna samhällsinsatser, kan detta ske genom användning av medaljerna "För medborgerlig förtjänst" eller "Illis quorum" och som tydligen är allmänt accepterade på ett helt annat sätt än vad ett även reformerat ordenssystem skulle kunna bli.

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

Herr talman! Jag vill till sist framhålla att visst talar väldigt många skäl för att systemet med tjänstebelöningar helt slopas. Med hänsyn till vad personalens organisationer har fört fram och till att liknande system förekommer både hos kommunerna och inom den privata sektorn har vi trots detta stannat för att vi bör ha kvar ett belöningsssystem också för de statsanställda. Tjänsteordenssystemet bör dock avskaffas, därför att det ter sig -- för att använda herr Hernelius' egna ord -- utifrån ett demokratiskt betraktelsesätt orättvist och svårmotiverat. Det är på den grunden som vi, herr talman, har tagit detta av riksdagen länge begärda steg.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! I propositionen föreslås bl. a. -- och utskottet instämmer i det, som fru Thunvall redan har framhållit -- att den av Kungl. Maj:t utdelade medaljen "För nit och redlighet i rikets tjänst" bör kunna tilldelas alla i statstjänst anställda, oberoende av tjänsteställning och löneförhållanden, efter 30 års väl vitsordad statstjänst. Medaljen är av sjätte storleken.

Inom medaljväsendet förekommer ingen utdelning av medaljer i större storlek än sjätte. Medaljen för nit och redlighet har ännu in på 1930-talet, har det sagts mig, utdelats i tolfte storleken. Då denna belöningsgrad är ganska allmänt förekommande inom svenskt medaljväsende kan det, som framhålls i motionen 1853, vara motiverat att nu då belöningsystemet för statsanställda -- det vågar jag väl sja om -- ändras återupptaga den tidigare förekommande graden för medaljen för nit och redlighet. Och då bör den ges som belöning för minst 40 års väl vitsordad statstjänst eller, om kvalifikationstiden för sjätte storleken sänks, för exempelvis 35 års väl vitsordad statstjänst. Givetvis bör den belönade också i detta fall, om han eller hon så önskar, kunna välja ett föremål med lämplig inskription.

Enligt utskottet är frågan om huruvida den större storleken av medaljen för nit och redlighet skall kunna komma i fråga något som utskottet inte har anledning att gå in på. Utskottet menar att detaljregleringen av medaljväsendets framtida utformning bör ankomma på Kungl. Maj:t, som därvid självfallet bör samråda med personalorganisationerna.

Att Kungl. Maj:t skall sköta detaljregleringen är självklart -- det är ingenting att diskutera. Men man kan fråga sig vad detaljreglering är. Ett återupptagande av tolfte storleken är, synes det mig, mer än bara en enkel detaljreglering -- det är ett ställningstagande med något vidare syftning. Ett uttalande av riksdagen hade kanske bort göras. Ett avståndstagande från tanken på tolfte storleken görs emellertid inte, och det noterar jag med tillfredsställelse. Den fullmakt som ges Kungl. Maj:t att utforma det framtida medaljväsendet utesluter alltså inte ett återinförande av tolfte storleken av medaljen "För nit och redlighet i rikets tjänst".

Jag kan då endast uttrycka den förväntan att Kungl. Maj:t efter vederbörligt samråd med personalorganisationerna skall komma till i stort sett samma slutsatser som motionen 1853.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Jag har antecknat mig för sex minuters taletid, vilket är den tid som envar enligt 2 kap. 14 § i den nya riksdagsordningen får rätt att yttra sig i en fråga. Jag ber dock om kammarens överscende, om jag inte fullt ut utnyttjar den angivna tiden.

För oss som år 1969 motionerade om avskaffande av ordensväsendet är det tillfredsställande med såväl statsrådet Löfbergs proposition som konstitutionsutskottets behandling av densamma. Vi framhöll i vår motion år 1969 att ordensförsläningarna inte överensstämde med den nutida uppfattningen om värderingar av samhällseliga insatser. Jag sade också i debatten den gången att ordensväsendet var ett uttryck för det gamla klassamhällets uppdelning av människor – inte efter personliga förtjänster utan efter lön och tjänsteställning.

Allmänna beredningsutskottet hade samma syn på frågan och tillstyrkte vårt förslag om utredning. Statsrådet Löfberg delar nu också vår och personalorganisationernas uppfattning att systemet med ordensutmärkelser till högre tjänstemän och andra utmärkelser till det stora flertalet övriga statsanställda inte motsvarar vår tids värderingar av olika personalkategoriens arbetsinsatser.

Efter motioner i riksdagen med i stort sett samma undertecknare som i fråga om ordensväsendets avskaffande har möjligheter givits för statsanställda i lägre lönegrad än A 25 – dvs. de som endast kunde komma i fråga för medalj – att i stället för medalj välja armbandsur. Detta har blivit synnerligen populärt. Praktiskt taget alla väljer klocka framför medalj. Nu föreslås detta system omfatta alla kategorier statsanställda, vilket jag naturligtvis hälsar med glädje.

Något system för ordensutmärkelser på grund av offentlig tjänst skall inte i fortsättningen upprätthållas under statlig medverkan. Herr Herne-lius' försvar för ordensväsendets bevarande har inte ändrat min uppfattning att det – som KU uttrycker det – inte finns anledning att i framtiden behålla systemet med ordensutmärkelser till svenska medborgare under statlig medverkan. Utskottet ansluter sig till statsrådets uttalande att ordensväsendet inte i praktiken kan utformas och tillämpas på ett sätt som motsvarar det grundläggande kravet på jämlikhet och enhetlighet i bedömningen av olika personalkategoriens arbetsinsatser.

Jag vill passa på att i detta sammanhang uttrycka ett tack till grundlagberedningen för att den i regeringsformen utmönstrat adelsparagrafen, också det ett gammalt krav från min och andras sida.

I anledning av föreliggande proposition har jag jämte några andra socialdemokratiska ledamöter föreslagit att ändringen av ordensväsendet genomförs fr. o. m. 1974 i anslutning till att övriga ändringar i det statliga belöningsystemet skall börja tillämpas. Utskottet vill på den punkten inte ha någon ändring så länge Gustaf VI Adolf är kung. Jag kan i viss mån ha förståelse för detta, även om jag i likhet med personalorganisationerna tycker att varje befattning med ordensväsendet från statens sida borde upphöra med det snaraste. Det har sagts mig att kungen personligen har ett alldeles speciellt intresse för arbetet med ordensväsendet och att man därför inte nu vill vidtaga någon förändring. Jag kan respektera den uppfattningen och avstår därför från att yrka bifall till vår

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

motion i denna del. I själva grundfrågan om avskaffandet av ordensväsendet har såväl grundlagberedningen som statsrådet och konstitutionsutskottet villfarit vår önskan, och jag kan därför med gott samvete yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! I tre punkter anklagade statsrådet mig för missuppfattningar eller oriktigheter. Jag skall avvisa dem alla tre.

Beträffande uppfattningen att man tidigare velat behandla ärendet som en avtalsteknisk fråga vill jag hänvisa till innehållet i den promemoria som varit utsänd på remiss. Det framgår klart därav hur reformen skulle genomföras. Det skulle ske genom ett cirkulär från Kungl. Maj:t till tjänstemännen, alltså ren avtalsteknik. Tvivlar någon på den uppgiften hänvisar jag till vad hovrätten över Skåne och Blekinge yttrat. Den har på s. 12 och framåt i sitt remissutlåtande påpekat att innebörden av tankegången var klar. Myndigheternas skyldighet att avge ordensförslag skulle upphöra. Därav skulle också följa att statlig myndighet icke kan aktivt medverka i strid med de värderingar som ligger bakom beslutet om ordenssystemet. Detta påstående är högst tveivelaktigt, säger hovrätten. Jag citerade förut vad hovrätten sagt. Hovrätten fortsätter: Detta är inte en bevisning utan ett önsketänkande. Tanken att man genom förhandlingar med arbetsmarknadens organisationer skulle kunna avskaffa något som riksdagens föregångare instiftade på 1700-talet är ju rätt befängd. Om grundlagen har inte jag yttrat mig utan justitiekanslern – jag upprepar det.

Beträffande den andra frågan säger statsrådet Löfberg att det står på s. 4 i propositionen. Är det en beskrivning av läget i dag? Inte ett ord står om vad som gäller i dag utom för de länder som inte har något ordensväsende. Är det en korrekt bild, herr statsråd? Skriver ni sådana propositioner i vanliga fall, får man se upp med dem.

Statsrådet säger för det tredje att han har argumenterat mot ordenskanslersämbetet på s. 26 och 27 i propositionen. Det har han visst inte gjort. Promemorian står omnämnd med någon rad, men innehållet i promemorian refereras inte någonstades. Varför gör man inte det? Det är ju utvecklingen av gamla tankegångar som ligger bakom statsrådets förslag och ingenting annat.

Jag avvisar alltså alla tre punkterna. Jag beklagar det, herr talman, men jag måste göra så.

Vad statsrådet i övrigt påpekat är väsentligen, att det är allmänt känt att svenskarnas inställning till ordensväsendet är en negativ punkt. Hur har statsrådet forskat fram den inställningen? Är det genom samråd på tjänsterummet eller genom samtal med toppmedlemmar av organisationerna? De kan ju bara yttra sig om belöningsystemet för sina medlemmar. De kan inte yttra sig om ett ordensväsende av annan karaktär. Har de fått detta förslag på remiss från ordenskanslersämbetet? Förvisso inte. Var tar statsrådet den uppgiften från att svenskarna är emot ordensväsendet? Har Ni gjort en privat folkomröstning? Har det skett en SIFO-undersökning eller tror ni bara?

Talet om det fackliga bedömandet och de fackliga organisationerna

återkommer. Jag upprepar än en gång att fackorganisationerna inte gärna kan stifta lag eller upphäva sådant som riksdagen en gång infört. Hela detta resonemang förefaller mig därför helt meningslöst, framför allt när det gäller ett nytt förslag som inte prövats av dessa fackliga organisationer.

Jag ställde tre frågor till regeringsbanken. Om jag är riktigt älskvärd — och det brukar jag vara — skulle jag kunna säga att jag har fått svar på en och en halv. Vad jag absolut inte har fått svar på är följande fråga: Varför skall det, som för stat och kommun är tillåtet och t. o. m. aktningvärt beträffande medaljer, vara otillåtet för det allmänna i fråga om ordnar? Jag ber om ett svar, herr statsråd.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Herr Hernelius återkommer till sina påståenden och hävdar att han hade rätt på alla tre punkter där jag påstod att han hade missförstått eller förbisett fakta. Så kan man kanske fortsätta en debatt och hävda att man har rätt trots de fakta som presenteras. Jag tycker inte att han förebragte några mera övertygande argument i sitt andra inlägg.

Han säger att det är ren avtalsteknik att samråda med organisationerna. Men i sitt första inlägg talade han om att det skulle ha träffats något avtal och att det hade varit vår avsikt att genom ett avtal med organisationerna avskaffa ordensväsendet. Jag bestred detta. Jag gör det alltjämt. Tanken har aldrig varit att vi skulle träffa något avtal med organisationerna om detta.

Men som jag sade i mitt förra inlägg fullföljde vi riksdagens beställning. Riksdagen hade nämligen — jag upprepar detta, herr Hernelius, men jag tänker inte göra det en gång till — uppdragit åt Kungl. Maj:t att i samråd med organisationerna finna mer demokratiska former för belöningar. Det var denna riksdagens beställning som vi fullföljde på sedvanligt sätt. Det samråd som ägde rum är alltså ingalunda, som herr Hernelius tydligt vill göra gällande, att förväxla med ett formellt avtal. Det var ju vad herr Hernelius först hävdade.

Sedan bestred herr Hernelius också min andra punkt. Det finns kanske ingen anledning att fördjupa debatten om ordensväsendet i de olika länderna. Jag vill ändå understryka vad som sägs i propositionen, nämligen att de flesta länder alltsedan 1500-talet har inrättat ordnar men att några länder inte har ordenssystem. Detta är en klar upplysning om hur det i verkligheten förhåller sig på den punkten.

Herr Hernelius frågade till sist hur vi kan veta att svenskarna är emot ett ordensväsende. Det är en ganska märklig fråga mot bakgrunden av det här ärendets behandling. Riksdagen har vid flera tillfällen med stor majoritet uttalat sig för en reformering av detta system. Mot bakgrunden av att väldigt många svenska medborgare vägrar att ta emot ordnar, mot bakgrunden av organisationernas uttalanden — organisationerna som ju representerar en stor del av det svenska folket — och mot bakgrunden av en kompakt majoritet i konstitutionsutskottet är det väl märkligt, herr

Onsdagen den
6 juni 1973

*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

talman, att herr Hernelius ställer frågan hur jag kan veta att så många svenskar är emot ordensväsendet.

Låt mig slutligen säga, herr talman, att jag tycker att herr Hernelius och moderata samlingspartiet har rört sig i rätt riktning. När riksdagen senast behandlade den här frågan var det inte tal om att det ordenssystem som vi hade stred mot ett demokratiskt betraktelsesätt osv. Men i dag har moderaterna kommit så långt att de gör detta konstaterande, och det tycker jag är en vinst. De har rört sig i rätt riktning – inte tillräckligt långt, men vi skall väl se att de fortsätter att röra sig i rätt riktning även om de traskar patrullo.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Motiveringen för att återropa 1500-talet och inte nutiden beträffande förhållandena i andra länder var skäligen klen. Det intressanta är ju vad som sker i de nya länderna, i de socialistiska staterna, i nyttillkomna republiker, osv. Det var detta herr Löfberg icke ville delge riksdagen.

Herr Löfberg sade att det var inte fråga om något avtal. Nej, det var inte fråga om något avtal som skulle skrivas under i sedvanlig stil vid Slottsbacken. Detta har jag heller inte sagt, men det var fråga om att höra arbetsmarknadsparter och i anledning därav utfärda cirkulär. Och vad har de fackliga organisationerna att göra med ett belöningsystem som icke anknyter till tjänst? Den frågan kvarstår.

Beträffande svenska folkets inställning säger statsrådet Löfberg att den är känd genom att konstitutionsutskottet och att riksdagen har uttalat sig. Men herr Löfberg sade folket. Det råder dock fortfarande en viss skillnad därvidlag.

Sedan sade statsrådet Löfberg att moderaterna har rört på sig. Ja, det är riktigt. Statsrådet Löfberg har också rört på sig. Promemorian har fått falla. Under bordet med den. Ett nytt förslag har kommit till riksdagen, ett mycket ärligare och rättframmare förslag. Statsrådet Löfberg vill ha kvar de utländska ordnarna. Statsrådet är alltså på glid även han, men jag vill säga att han inte kommit så långt från sekelskiftets radikalism – den föråldrade – när han i dag försvarar sitt förslag.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Såvitt jag vet representerar Sveriges riksdag, konstitutionsutskottet och de fackliga organisationerna en alldeles övervägande del av det svenska folket. Det är på denna solida grund som jag har byggt mitt ställningstagande.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles ostridigt, statsrådet Löfberg, att riksdagen, konstitutionsutskottet och de fackliga organisationerna gör det. Men säg då vilka det är Ni bygger Er tro på och säg inte folket.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Jag begärde visserligen ordet med anledning av herr Hernelius' och mitt tidigare meningsutbyte, men till den senaste debatten

Onsdagen den
6 juni 1973*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

vill jag först säga att jag anser att statsrådet Löfberg har fullt fog för det han har sagt här, nämligen att en stor del av svenska folket har haft önskemålet att ordensväsendet avskaffas. Vi får väl ändå anses representera svenska folket. Åtminstone känner jag mig som en representant för folket. Jag vet inte hur herr Hernelius gör, men jag tror de flesta av oss här i riksdagen vill känna sig som representanter för svenska folket.

Herr Hernelius säger att det stod någonting i propositionen om att ordensväsendet var instiftat på 1500-talet och inte i dagsläget. Jag sade i varje fall i mitt anförande att även om man har systemet i andra länder med andra regimer så ändrade det inte uppfattningen i utskottet. Visst var väl utskottet som helhet medvetet om vad som förekommer på det området.

Det är också riktigt som statsrådet sagt – jag vill understryka det – att riksdagen har begärt en översyn av ordensväsendet och att den skulle ske i samråd med personalorganisationerna.

I vårt tidigare meningsutbyte kom herr Hernelius och jag att tala om ordet jämlikhet, och det var anledningen till att jag nu begärde ordet. Jag ansåg att moderaterna här ändå vill hålla fast vid ett system som enligt min mening inte uppfyller kraven på jämlikhet och enhetlighet i bedömningen. Herr Hernelius säger att moderaterna inte helt motsätter sig propositionens förslag, utan det skulle vara ett reformerat system. Eftersom jag i mitt anförande ändå påvisade att även ett reformerat system – såsom man har fått frågan härom utredd – inte föreföll bli förenligt med jämlikhetsprincipen så vidhåller jag mitt yttrande på den punkten.

Herr Hernelius sade då att det är inte fråga om jämlikhet när det gäller medaljerna heller. Jag tror att ett system med medaljer är mera rättvist och bättre kan uppfylla jämlikhetskravet. Men skulle medaljutdelningen komma att uppfattas annorlunda av opinionen ute i landet och av berörda personalorganisationer, får väl tiden då anses vara mogen att upphöra också med den belöningsformen. Statsrådet Löfberg nämnde att man kunde tänka sig det.

Jag vill också erinra herr Nordstrandh om att utskottet anser att riksdagen inte bör befatta sig med regleringen av belöningsystemet utan det bör Kungl. Maj:t göra själv, och vi önskar oss ett förenklat system. Jag vill personligen inte ansluta mig till herr Nordstrandhs önskemål om en större medalj än den som redan finns just därför att jag vill ha en förenkling på det här området. Jag tror att även där står personalorganisationernas önskemål i överensstämmelse med min restriktivitet. Det har jag inte hört med dem om, men jag tror det.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Detta skall bli min sista replik i denna debatt.

Jag vill bara apropå jämlikhet och medaljer fråga fru Thunvall om det var jämlikhet när grundlagberedningens ordförande – enligt beslut av regeringen – av justitieministern fick mottaga en medalj i mycket hög storleksordning att bäras i vackert band om halsen. Han var synnerligen förtjust däröver.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

-----
*Ändrat belönings-
system för stats-
anställda m. fl.*

Herr TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

H e m s t ä l l a n

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i reservationen nr 2 av herrar Hernelius och Werner i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 27 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna bifallit hemställan i reservationen nr 2 av herrar Hernelius och Werner i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	243
Nej	—	51
Avstår	—	11

M o t i v e r i n g e n

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 1 av herr Larsson i Luttra m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Luttra begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna godkänner konstitutionsutskottets motivering i betänkandet nr 27 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna godkänt utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 1 av herr Larsson i Luttra m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Luttra begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	181
Nej	—	68
Avstår	—	56

§ 5 Föredrogs finansutskottets betänkanden:

nr 30 i anledning av propositionen 1973:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1972/73 i vad avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar,

nr 31 i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1973/74 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar samt

nr 32 angående tilläggsstat II och tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1972/73.

Sedan kammaren bifallit utskottets framställningar om att ärendena skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning, bifölls vad utskottet i övrigt hemställt i dessa betänkanden.

§ 6 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 33 angående statsregleringen för budgetåret 1973/74.

Kammaren biföll utskottets hemställan att ärendet skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning.

Punkterna 1, 2, 17 och 18

Lades till handlingarna.

Övriga punkter

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

§ 7 Interpellation nr 89 om åtgärder mot oljeskadehotet från supertankers i Östersjön

Ordet lämnades på begäran till

Herr AHLMARK (fp), som yttrade:

Herr talman! Ett nytt väldigt miljöhot kan komma att drabba Ålands hav. Det finländska oljebolaget Neste tycks planera att föra supertankers med omkring 100 000 ton olja mellan Åland och Sverige upp till ett nytt raffinaderi norr om Nystad i Finland. Dessa jättetankers kommer att stryka utmed en övärld där stora oljeutsläpp vore förödande – för fisket, vattnet, stränderna, den bosatta befolkningen och de människor som finner vila och rekreation vid Ålands hav.

Enligt pressuppgifter i dag kommer det svenska sjöfartsverket att aktivt underlätta för det finska oljebolaget att mäta ut en rädda för supertankers i Ålands hav. Sjöfartsverkets chef har många gånger uttalat sig positivt till supertankers i Östersjön och nonchalerat den miljöfara som de utgör. När jag vid tidigare tillfällen rest frågan i riksdagen har den svenska regeringen visat sig ointresserad att göra motstånd mot den växande oljetrafiken med allt större fartyg.

Men nu skulle supertankers nära nog gå in i den svenska skärgården. Dessa jättefartyg kräver stora djup och deras manöverförmåga i kritiska lägen är liten. En kollision, explosion eller grundstötning med en supertanker för olja i dessa hårt trafikerade farleder utanför t. ex.

Roslagens skärgård vore en katastrof för området. Med vind, vågor och strömmar kan på några timmar tiotusentals ton råolja förstöra miljals av stränder och en omistlig övärld.

Det får inte ske. Nu måste äntligen den svenska regeringen handla och handla snabbt. Mot bakgrund av den anförda motiveringen vill jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern ställa följande frågor:

1. Kommer den svenska regeringen att stillatigande godta att supertankers för råolja går in i Ålands hav med de väldiga miljörisker för svensk och åländsk skärgård som detta innebär?

2. Kommer det svenska sjöfartsverket att aktivt medverka till att supertankers för olja kommer att stryka utmed den svenska Östersjökusten?

3. Kommer den svenska regeringen nu äntligen att ta kontakt med den finländska regeringen i syfte att motverka det växande oljehotet från supertankers mot Östersjöns vatten, stränder och öar?

På gjord proposition beslöt kammaren bifalla denna anhållan.

§ 8 Meddelande ang. protokolljustering

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela att kammarens vid vårsessionens slut återstående ojusterade protokoll framläggs till godkännande tisdagen den 19 juni kl. 12.00 och tisdagen den 3 juli kl. 12.00.

§ 9 Vårsessionens avslutning

Herr TALMANNEN anförde:

Ärade kammarledamöter! Vi står nu inför avslutningen av 1973 års vårsession som varit synnerligen arbetsam. Det gäller för arbetet såväl inom utskotten som i kammaren. Av den statistik som utdelats till kammarens ledamöter framgår att antalet plenitimmor ökat från 414 föregående vårsession till 447 i år. Vid tvåkammarriksdagens sista vårsession 1970 hade andra kammaren sammanlagt 303 plenitimmor, vilket då ansågs vara högt. På liknande sätt har arbetet ökat inom utskotten.

Det måste bli en angelägen uppgift för den i dag beslutade utredningen om riksdagens arbetsformer att söka finna lösningar som med bibehållande av grundligheten i riksdagsarbetet minskar arbetsbördan i utskotten och i kammaren.

Jag tackar kammarens ärade ledamöter för gjorda insatser i riksdagsarbetet och för visat förtroende. Till vice talmännen ber jag få framföra ett tack för värdefull hjälp och gott samarbete. Jag framför också kammarens tack till vår sekreterare för hans säkra och förnämliga arbete. Likaså vill jag ge uttryck för kammarens tacksamhet till kanslipersonalen, stenograferna och all övrig personal för deras betydelsefulla arbetsinsatser

och beredvillighet även då arbetsbördan varit mycket stor.

Jag önskar kammarens ärade ledamöter och personal en skön och angenäm sommar. Den förestående valrörelsen kommer givetvis att medföra mycket arbete för ledamöterna, men jag vågar ändå hoppas att sommaruppehållet skall ge alla tillfälle till rekreation och avkoppling.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERLANDER, som yttrade:

Herr talman! Jag har under de senaste åren försökt bidra till riksdagsarbetets rationalisering och förenkling genom att stryka det framförande av lyckönskningar och välgångsönskningar och tack till talmannen som avslutar den här delen av årets riksdagssession. När jag nu frångår denna min vana vill någon kanske inbilla sig att det beror därpå att inledandet av en ny tradition icke kommer att drabba mig själv, eftersom det är sista gången jag befinner mig i den här situationen. Men det beror inte på detta, utan det beror på att jag gärna vill bringa i erinran att herr talmannen alldeles nyss har klubbfast den nya författningen.

Denna nya författning innebär väl inte ett tillgodoseende av många människors bestämda krav och önskemål, som våra två tidigare stora författningsrevisioner 1809 och 1865. Herr talmannen kommer inte att på Stockholms gator mötas av stormande och glädjeblandade människomassor, när han lämnar det här huset. Vi får inte ens glädjen att se den allra minsta lilla protestdemonstration på Sergels torg, såvitt jag kan förstå. Men för oss riksdagsmän är det en viktig händelse. Det är en stor och betydelsefull sak att vi har lyckats komma fram till en medborgerlig samling omkring demokratins arbetsformer. I andra länder kan långa och hårda strider utkämpas i sådana här sammanhang – och kanske har så varit fallet även här. Men nu har vi beslutat praktiskt taget i enighet om hur demokratin skall arbeta, och det är en stor sak.

För oss som var med och utarbetade provisoriet för några år sedan innebär det ju också en känsla av tillfredsställelse att det som då gjordes gav oss arbetsformer som har varit så pass effektiva att de kan tjäna som stomme – man kan nästa säga som väsentligt innehåll – i den nu beslutade konstitutionen.

Det är viktigt att demokratins arbetsformer är sådana att vi trivs med dem och att de fungerar väl. Men det är självklart att viktigare än formen är innehållet, och det är på oss riksdagsmän det beror om innehållet blir sådant att respekten för demokratin bevaras, fördjupas och förstärks. Det är omkring innehållet i vår politik som striderna står i det här huset och även utanför huset – det är om detta som debatterna ibland kan bli heta och ivriga och kan tyckas avslöja motsättningar som är djupgående.

Vi har beundrat herr talmannen av många skäl, bl. a. för det fålamod med vilket han har lyssnat till debatterna. Om han någon gång har tyckt att det är förunderligt att svenska språket är så rikt att det kan tillåta att samma sak sägs på så många sätt, ofta exakt likadana, och om han någon gång har blivit ledsen eller otålig över det, så har han i varje fall aldrig visat det. Vi beundrar också hans lugn. Men framför allt är vi tacksamma för den skicklighet med vilken han har lett våra förhandlingar. Han har gjort det på ett mönstergillt sätt – tillsammans med övriga talmän. Om

Nr 112

Onsdagen den
6 juni 1973

-----
*Vårsessionens
avslutning*

riksdagsarbetet blir försenat, så beror det sannerligen inte på bristande intresse för rationaliseringar och forceringar hos presidiet.

Nu önskar vi talmännen en angenäm sommar fylld av rekreativsmöjligheter. Frihet från de politiska striderna kanske man inte vågar hoppas på. Och så träffas vi till hösten igen.

Samtidigt som jag tackar talmännen vill jag gärna tacka också kammarens sekretariat och personal. Vi är djupt tacksamma för det sätt på vilket de förvandlat detta hus till en så utomordentlig arbetsplats som det har blivit.

Än en gång: Lycka till, herr talman!

Herr talmannen förklarade här efter 1973 års riksdags vårsession avslutad.

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 14.09.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert